

מדשן ביתך

גליון
מס' 212

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א
נערך לדפוס לע"נ המחנך רבי דוד ב"ר חיים הכהן עדני זצ"ל

האזינו
תש"פ

פרשת האזינו - הזי"ו ל"ד

מכתב, וכתבו לו בראשית המכתב כך: "לדזיו ליה כבר בתיה שלם" - למי שלו מאיר פנים ככן בתיה, כלומר כמשה רבנו שבתיה בת פרעה גדלתו, או כפירוש

נוסף, כמשה שהוא בן ביתו של הקב"ה, שלום. וכתב שם רש"י: מדוע נתנו לו את תואר זה, מפני שהיה מר עוקבא בעל תשובה, שפעם אחת בעת ניסיון קשה כמעט שלא עמד ביצרו, אך לבסוף כבש את יצרו, ומאו והלאה כשהיה יוצא לשוק היה נר מן השמים דולק על ראשו. ועל שם האור שהיה זורח לו כתבו לו כן. ולכן כאשר פרשת האזינו קוראים תמיד בימים שכל ישראל שבים בתשובה, נתנו לנו חז"ל סימנא מילתא במילים 'הזי"ו ל"ד' שנתקבלה תשובתנו כמו שאמרו על מר עוקבא לדזיו ליה כבר בתיה שלם...

"האזינו השמים" (ל"ב - א)

הלכה, אדם בישראל שהיה חושש באזניו, מהו שיהא מותר לרפואתו בשבת, כך שנו חכמים, כל שספק נפשות דוחה את השבת. [מד"ר י א]. שואל ה"חתם סופר", מה הקשר בין הלכה זו לפרשת האזינו? ומתריך בדרך רמז, הפוסקים דנים בשאלה אם מותר לומר וידוי בשבת, מצד אחד, יש לו מזה נחת, ולכן מותר, או שמ"מ כיון שזה מצער, אסור. א"כ, לכאורה ספק בדבר, אם מותר לתלמיד חכם לדרוש בשבת ולהטיף מוסר לקהל ולהטיח דברים קשים כגידים, כי הקהל מצטער על כך, אבל "שבת שובה" היא לפני יום כיפור, וכתוב בספרים, שבשבת זו צריך אדם לתקן את מה שקילקל בכל שבתות השנה, ואם לא עכשיו אימתי, ויש בזה משום פיקוח נפש, ולכן מותר אז לעורר את הקהל לתשובה. והנה, כתב ב"סדר עולם", משה רבנו מת בשבת [ונקמו שכתב הרא"ש בריש פרק ערבי פסחים], ובאותו יום אמר לישראל כל דברי התוכחות, וזו כוונת המדרש, מי שחושש באזניו, שאינו "שומע" ברצון דברי תוכחה, וכרגיל חל פרשת האזינו בשבת שובה שהרב דורש דברי מוסר, מהו שיהא מותר לרפואתו בשבת, והתשובה, כל ספק נפשות דוחה את השבת.

"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" "יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי" כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - א - ג)

ידוע כי הלשון דיבור בא לבטא שהמדבר בא להתבטאות בלשון קשה, ואמירה באה לבטא אמירה בלשון רכה. כמו כן ידוע, שמטר הוא לא תמיד ברכה בכל הצמחים, ישנם צמחים שמטר טוב להם, ויש צמחים שהמטר מזיק להם, וכן דשא, טוב לו גשמים חזקים, ואילו עשב, טוב לו גשמים חלשים. אומר רבי שלמה זלמן אולמן אב"ד ביסטריץ, כנגדם יש אנשים שדי

בגמרא [ראש השנה ל"א]. מובא שהלויים היו משוררים שירת האזינו מידי שבת בשעת ניסוך היין בהקרבת קרבן מוסף, והיו מחלקים שירה זו לששה פרקים, לשש שבתות, כל שבת פרק אחד, וסימן הפרקים שחילקו: הזי"ו ל"ד שהם ראשי תיבות האזינו זכור ירכיבהו וירא לו כי, שהם ראשי תיבות של הפסוקים שלהלן, **האזינו** [האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" ל"ב - א], **זכור** [זכר ימות עולם בניו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך זקנדך ויאמרו לך" ל"ב - ז], **ירכיבהו** [ירכיבהו על במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקחו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור- ל"ב - ג], **וירא** [וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו" ל"ב - י"ט], **לו** [לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאהריתם" ל"ב - כ"ט], **כי** [כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם" ל"ב - מ]. ואמר רבא כדרך שחלוקין בבית המקדש כך חלוקין בבית הכנסת, זו הפרשה היחידה שחז"ל קבעו לה את המקום להפסקות ותחילות הקריאה. וכך נוהגים גם בזמננו, שבעת הקרואים העולים לתורה מתחילים לקרא לפי סדר זה, הכהן קורא האזינו הלוי קורא זכר וכן הלאה.

וכתב ה"מגן אברהם" [סימן תכ"ח - סק"ז] "ומצאתי כתוב שאפילו יש חיובים לא יחלקו הפרשה יותר. לפי שחלוקה זו היא מדברי חז"ל על כן אין מוסיפין בתוך השירה הוספות".

ומצאנו במפרשים שנתנו רמזים על סימן זה, וכך כותב רבינו בחיי "הנה השירה הזאת נחמה גדולה והבטחה מבוארת בענין הגאולה ובאבדן עובדי גילולים ובנקמת ישראל מאויביהם ובכפרת ישראל מעוונותיהם. ואולי מפני זה בא סימן ההפסקות לחז"ל 'הזי"ו ל"ד' מתקנת עזרא הסופר הכהן הנביא, שראה ברוח הקודש שתהיה תקנתו בקריאת ספר תורה בציבור תקנה קיימת בכל דור ודור, לא תבטל בזמן מן הזמנים, ותיקן הסימן הזה בהפסקות הפרשה הזאת המקובלת אצלנו, לבאר שיחזור הזיו והזהר והכבוד והתפארת לישראל כבראשונה, ושבו בנים לגבולם...

המהרש"א פירש, מפני ששירת האזינו משה רבנו חיברה, ועל כן כאשר הלויים אמרו אותה בשבת הרגישו בה זיו, מפני שקבלנו אותה מפי משה שקרן עור פניו כדאיתא בתורה [שמות ל"ד - כ"ט] ותירגם התרגום קרן עור פניו - זיו.

האדמו"ר רבי יהושע מבעלזא, ביאר לפי מה שמובא בגמרא [סנהדרין ל"א]: ששלחו ליה בית הדין שבעיר טבריא למר עוקבא שהיה אב בית דין בבבל

להם במידת הרחמים, ויש אנשים שצריכים מידת הדין. וזה פירוש הפסוק, "האזינו השמים ואדברה", לשון קשה, "ותשמע הארץ אמרי פי", לשון רכה. ואל תתמה על זה, כי למה הדבר דומה? למטר וטל, כשם שיש צמחים שדי להם בטל ויש שצריכים מטר, כך הם הבריות, יש שדי להם אמירה רכה ויש שצריכים דיבור קשה, והכל הוא לטובתו של כל אחד כפי הדרוש לו. לכן, כשם שאדם צריך לברך על הטובה, כך מברך על הרעה, כי הכל הוא לטובתו, "כי שם ה'" - מידת הרחמים - "אקרא" - "הבו גודל לאלוקינו", מידת הדין. ה"חתם סופר" מסביר את ההבדל בין מטר לטל. דברי תוכחה הנאמרים בחריפות ובדברים בוטים, נקרא "מטר", שראשי התיבות שלו הם משאכם טרחכם ריבכם, אבל תוכחת דברים הנאמרים בנחת ובלשון רכה, נקרא "טל" ראשי תיבות טוב לכל, כי יש שני סוגי תוכחות, תוכחת זעם ותוכחת נחת. אם מטיפים מוסר לרבים, אפשר בדרך כלל להוכיח במקל חובלים, אבל אם מוכיחים ליחיד, טוב להוכיח במקל נועם. "כשעירים", בסערה וחריפות "עלי דשא", לרבים, "דשא" הוא שם הכולל כל מיני עשבים כמבואר ברש"י בתחילת בראשית, ו"כרביבים", להוכיח בנחת, "עלי עשב" ליחיד, כל מין עשב לעצמו קרוי עשב.

"יערף כמטר לקחי שבתול כטל אמרתי" (ל"ב - ב)

אומר הגר"א מוילנא: תורה משולה למים, וכמו שהגמ' אומרת בתענית [ו]. תורה מגדלת ומצמיחה, ומה היא מגדלת, את מה שזרעת, זרעת חיטים יצמחו חיטים, זרעת קוצים יצמחו קוצים, כמו שהגשם היורד מהשמים משקה עשבים שוטים ורעים, ומצמיח רק במקום שנחרש ונזרע קודם, ואילו במקום שלא נעבד, המטר מטריד ועושה ביצות. כך היא התורה, מי שאינו הגון מתפתחות וגדלות בו תכונות רעות מכח התורה שלמד, התורה יכולה לשנות אדם לטובה, אם הוא מוכן להשתנות, אבל אם האדם לא מוכן להשתנות ולא עובד על עצמו לתקן את מידותיו ולומד תורה ועי"ז מוסיף לו כח, עוצמה והשפעה, והוא מנצל זאת לדברים רעים, התורה לא תשנה אותו לטובה, להיפך, יש לה את הכח להורידו מטה מטה. כמבואר בגמרא [זמא ע"ב] וזה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המוות.

רבי שמחה בונים מפשיסחא אומר, כשיורד גשם, ודאי שזה משפיע לטובה על הירקות והפירות, למרות שכרגע לא רואים שום שינוי, כך גם אדם שלומד תורה, אין ספק שגם אם לא רואים שינוי מידי, התוצאות יראו בעתיד.

"יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי" (ל"ב - ב)

כותב האברבנאל, הלימוד שלי, התורה שלי, יהיה בשפע, כמטר, אבל תול כטל אמרתי, הלשון והדיבור יהיה קצר, לפי עצת חז"ל בפסחים [ג]. לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה. ועוד רמז, דברי תורה נראים לפעמים מעטים בכמותם, אבל הם מרובים באיכותם, בתיבה אחת צפונים עמקי סודות היצירה, קדושת אלוקים ומוסר האדם. "יערף כמטר לקחי", התורה היא רבת האיכות כמטר, אע"פ ש"תול כטל אמרתי", שנראית לך מעט הכמות כטל.

"יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי" (ל"ב - ב)

"תול כטל" - שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצמים לבריות כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין. [רש"י].

שואל ה"כתב סופר", מדוע נמשלה התורה ל"מטר" אפילו שהוא לא טוב לכולם, ואח"כ הוסיפה והמשילה את התורה לטל, שנוח לכל הבריות, מדוע לא היה מספיק להמשילה לטל?

ומתריץ, יש הבדל בין דרך ירידתו של המטר לדרך ירידתו של הטל: הגשם, על אף שיורד מלמעלה, את מימיו הוא שואב מאדים שעולים מהים, וכמו שכתוב "ואד יעלה מן הארץ" [בראשית ב'], בעוד שהטל יורד מלמעלה בלבד.

גם בתורה יש שתי בחינות, מצד אחד כתוב "יגעת ומצאת תאמין", ומאידך

אומרת הגמרא במגילה [ו]: "לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא" [להעמיד את

הדברים בידו שלא ישכחם, יתכן שיתייגע אדם ולא יצליח, כי לזה צריך סיוע

מיוחד מן השמים, וזה לא ניתן לכל אחד], היינו, יש בחינה של השגה בתורה

מתוך יגיעה עצמית, ויש בחינה שכולה סייעתא דשמיא. שתי בחינות אלו,

נמשלו ל"מטר" ול"טל", כמו שהמטר עולה תחילה מהארץ ואח"כ יורד

מלמעלה, כך ההשגה בתורה, אפילו שהעזרה מגיעה מלמעלה, בכל זאת היא

תלויה בעבודתנו למטה, ואין אפשרות להשפיע מלמעלה כלום אם לא הכין

את עצמו ועמל בתורה ללא ליאות, וזהו ה"יגעת ומצאת". אבל יש בחינה של

"טל" שיורד רק מלמעלה, וזה הסייעתא דשמיא, לה זוכה מי שיגע בתורה,

שהשערים נפתחים לו ומשפיעים שלא כפי יגיעתו, והכל סייעתא דשמיא.

כתוב במשלי [ט"ז - א] "לאדם מערכי לב ומה מענה לשון", פי האדם צריך

להכין את עצמו להתבונן ולהעמיק, אבל "מענה לשון", איך ידבר ושלא ישל

בלשונו, זה רק מהקב"ה - "ומה מענה לשון", ולאדם אין לו חלק בזה. וזה מה

שאמר משה רבנו "יערף כמטר לקחי", התורה תרד כמטר, כלומר, על ידי

יגיעה למטה יבוא העזרה מהקב"ה, אבל "תול כטל אמרתי", כמו הטל שבא

מלמעלה, כך "אמרת" מענה לשון זה רק ע"י מתנת אלוקים.

רבי מרדכי גימפל יפה אב"ד רוזינאי מתריץ, הגשם והטל, הם שני חלקים

בתורה, התורה שבכתב והתורה שבעל פה. התורה שבכתב כנגד הגשם,

שכולה ניתן מהשמים, ואילו התורה שבעל פה, שנמסרה יחד עם פרטיה

וכלליה וניתנה לישראל ללמוד בי"ג מידות, או בפלפולה של תורה, לחדש

ולפסוק כהרעת הרוב, הרי היא כטל העולה מן הארץ, וכמו שכתוב [שמות ט"ז

- ד] "ותעל שכבת הטל". כמו כן, בתורה שבכתב אין רשות לערער אחר

דבריה, גם על החוקים שקשים לבני האדם לקיימם, לכן דומה היא למטר

שרבים בני אדם המצטערים מירידתו, כמו הולכי דרכים. אבל התורה שבעל

פה שהאדם מחדש, צריך שיהיה מקובל לדעת הרוב, וכן הגמ' אומרת

בסנהדרין [יא] כל האומר דבר תורה ואינו נוח ואינו ערב לבני אדם, נוח לו

שלא אמרם. לכן נמשלה התורה ל"טל", שנוח לכל הבריות וכולם נהנים

ממנו. לכן כתוב בפסוק "האזינו השמים", כנגד התורה שבכתב, "ותשמע

הארץ", כנגד תורה שבעל פה. על השמים נאמר "יערף כמטר לקחי", היינו

תורה שלקח מהשמים, ואילו על הארץ נאמר "תול כטל אמרתי", מה שחידש

באמירה רכה ומה שאומר מעצמו.

"יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי" (ל"ב - ב)

רבי שאול בראך שואל בספרו "גבעת שאול", מדוע הקדימה התורה מטר

לטל, והרי הטל אינו נעצר לעולם, משא"כ הגשם לא בא בתדירות, כל הזמן?

ומתריץ, המטיר לא נוח להרבה אנשים, וגם מכה בכח, משא"כ הטל. וכך הסדר גם בלימוד התורה, כשאדם מתחיל ללמוד, עדיין קשה לו מאוד להבין ולהשכיל, ועד שמקבל טעם בלימוד יכול לעבור הרבה זמן, אבל אחרי שקיבל טעם בלימוד, הדברים נעשים מתוקים מדבש ונופת צופים ודומים לטל, וכן אומרת המשנה באבות (ו' - ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו', התורה נקנית במיעוט תענוג, אבל העושה כן, לבסוף "אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", והמקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וזהו הדמיון שבתחילה דומה למטר, ולבסוף לטל.

"יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי" (ל"ב - ג)

הגמרא בתענית (ו'): אומרת, אם ת"ח הגון הוא, תול עליו כטל, ואם לאו, יערפהו כמטר. שואל רבי חיים קניבסקי בספרו "טעמא דקרא", מדוע הקדימה התורה את המטר שהוא רמז לת"ח שאינו הגון, לטל שהוא רמז לת"ח ההגון? ומתריץ, התורה מלמדת אותנו, שכל זמן שהתלמיד שאינו הגון לפניך, אי אפשר ללמד גם את מי שהגון, כיון שעלול הת"ח שאינו הגון להשפיע עליו. לכן, בהתחלה "יערוף כמטר", יש להפנות עורף ולהרחיק את הת"ח שאינו הגון, ורק אז יהיה אפשר ללמד את הת"ח ההגון, ותהיה תועלת בלימודו להתעלות להבין ולהשכיל.

"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - ג)

החיד"א בספרו 'תורת החיד"א' אומר, בפסוק זה יש שבע תיבות, רמז לשבעה ימים שקוראים בתורה. שני, חמישי, שבת, ר"ח, חולו של מועד, יו"ט ויום כיפור. ובפסוק זה יש עשרים וחמש אותיות, רמז למספר העולים לתורה, שלושה בימי חול ושבת במנחה, ארבעה בר"ח ובחול המועד, חמשה ביו"ט, ששה ביום כיפור ושבעה בשבת, שהם ביחד עשרים וחמש. וזה פירוש הפסוק "כי שם ה' אקרא", רמז לקריאת התורה.

"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - ג)

בספר "אור אלחנן" מסופר, רבי אלחנן וסרמן בא לבית הכנסת הגדול בכרנוביץ כדי לשמוע את דרשת שבת שובה של הרב המקומי רבי דוד וייציל. לפתע באו שלוחים, והודיעו שהרב לא חש בטוב ולא יוכל לדרוש. מיד כולם ביקשו מר' אלחנן שידבר, בתחילה סירב, ולאחר הפצרות מרובות עלה לבימה וקיישר את דבריו לפרשתנו. משה רבנו, שהתורה מעידה עליו שהיה עניו מכל אדם, איך הגיע לדבר בנוסח "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי", וכי הוא בשר ודם, בן תמותה, יקח לו עדים שיהיו חיים וקיימים לעולם. אלא, משה רבנו בנשימה אחת מיישב את דבריו כשאמר: "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו", איני אומר לכם אפילו דבר אחד משלי, רק משל הקב"ה ובשביל כבודו יתברך, הריני רשאי לקחת עדים החיים וקיימים לעולם. גם אני בעצמי, המשיך ר' אלחנן בהתנצלות, אין לשאול: מי שמך מוכיח ומטיף ליהודי ברנוביץ, כי לא אומר לכם שום דבר משלי, אלא דברים המפורשים בתורה.

"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - ג)

בספר "באר מים חיים" כתב: בעבור החסד שזכינו לקרוא בשם ה', ללמוד את תורתו (כל התורה שמותיו של הקב"ה), "הבו גודל לאלוקינו", ניתן לשבח ולהודות להקב"ה. וכן פירש רבנו יונה, זה שאנו אומרים במודים דרבנן "על שאנו מודים לך ברוך א-ל ההודאות", זהו גופא שאנו זוכים "להודות לך", מחייב אותנו לברך להודות לך.

"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - ג)

חז"ל למדו מפסוק זה, שצריכים לברך ברכת התורה לפנייה - אמר רב יהודה, מנין לברכת התורה לפנייה מן התורה, שנאמר: "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" [ברכות כ"א]. שואל הרבי מסוכטשוב, מדוע לא מצינו בכל התורה שמשה רבנו בירך לפנייה אלא רק כאן בפרשת האזינו? ומתריץ, כתוב בחז"ל [זהר רע"מ פנחס רל"ב, ועיין נצ"ב בהעמ"ד לעיל ל' א'] שהשכינה דיברה מתוך גרונו של משה, א"כ בכל התורה משה רבנו היה פטור מברכת התורה, אבל שירת האזינו אמר משה מעצמו לפני מותו, והיה צריך לברך עליה.

"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - ג)

בספר "תכלת מרדכי" לרבי שלום מרדכי הכהן שבדרון כתב: ידוע מה שכתוב בספרים שהשם אלקים מרמז על מידת הדין, ושם ה'-ו'-ה-ה מרמז על מידת הרחמים.

הגימטריה של "אלקים" עם מילוי האותיות בגימטריה שלוש מאות שזה בגימטריה רחמים.

אל"ף בגימטריה מאה ואחד עשרה, למ"ד בגימטריה שבעים וארבע, ה"י בגימטריה חמש עשרה, יו"ד בגימטריה עשרים, מ"ם בגימטריה שמונים סך הכל יחד שלוש מאות. דבר זה רמזו כאן בפסוק, "כי שם ה' אקרא", אני קורא רק את שם ה' רחמים", ונראה בפשטות שיש גם שם "אלקים" מדת הרחמים, על זה מומשיכה התורה "הבו גודל לאלוקינו", תמלא את שם "אלקים", קרא אותו עם מילוי אותיותיו, ותגלה שגם שם זה הוא שם של רחמים.

כעין זה ההסבר בפסוק לקמן [ל"ט] "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי", כתוב בגמרא [פסחים ג'] בעולם הזה על הטובות מברכים "הטוב והמטיב", ועל הרעות מברכים "דיין האמת", אבל לעתיד לבוא, בעולם הבא, יברכו על הכל "הטוב והמטיב", כי אז נקבל את ההשגות האמיתיות שהכל לטובה, רק היום איננו יכולים להבין זאת. נמצא אם כן, שבעצם הכל טוב, אלא שלפי המושגים שלנו זה נראה רע, זהו שאומרת התורה "ראו עתה כי אני אני הוא", הכל זה אני "ואין אלקים עמדי", אין אצלי את מדת הדין, הכל רחמים, רק אתם לא מבינים זאת ולכן אני מרשה לכם לברך על הנראה רע "ברוך דיין האמת".

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט" (ל"ב - ד)

ראש ישיבת לומז'ה רבי יחיאל מיכל גורדון, בהספידו את ה"דבר אברהם", רבה של קוננא, שאל, מדוע בחר משה רבנו לפתוח את שירת האזינו, שעליה נאמר לעיל [ל"א - י"ט] שתהיה "לעד בבני ישראל", דווקא בפסוק זה שבו אנו מצדיקים עלינו את הדין, ואומרים אותו כ"צידוק הדין" בכל לוויה? ותירץ, בשירת האזינו נרמז כל מה שיקרה לעם ישראל עד ביאת המשיח, ומצינו

בחז"ל שהקב"ה הראה למשה במראה הנבואה את כל העתיד להתרחש עם ישראל עד תחיית המתים [רש"י להלן ל"ד - ב' "עד הים האחרון"]. כיון שראה משה רבנו דור דור ופרנסיו דור דור ומנהיגיו, וראה בנבואה את החורבן הנורא של עם ישראל וגאוני התורה בראשם שנהרגו ונשרפו בידי בני עוולה, פתח מיד בפסוק "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט", כדי לחזק את בני ישראל באמונתם.

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול" (ל"ב - ד)

הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. צדיק מפי הבריות. וישר הוא וראוי להצדיקו. [רש"י].

מדוע משה רבנו היה צריך לומר את פסוקי צידוק הדין? אומר הש"ך, משה רבנו הצדיק עליו את הדין, שלא יאמרו מה הועיל לו כל הטורח שטרח עם ישראל ועלה למרום והביא להם את התורה, וקבע בית מדרש והיה מלמדם ביום ובלילה, וע"י תפילותיו ותחינותיו לא כילו את עם ישראל, ולעומתו פנחס, ע"י מעשה אחד שעשה, הקב"ה נתן לו חיים ושלום, ונעשה מלאך ולא מת, ומשה רבנו ימות? כדי שלא יתחלל שם שמים על ידו, הצדיק עליו את הדין בפני כל ישראל.

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא"

(ל"ב - ד)

כותב ה"חפץ חיים" (על התורה), יסוד ועיקר באמונת דרכי ה' להאמין "כי כל דרכיו משפט" ואף על פי שאיננו מבינים את דרכי ה', הרי אנו כילד החושב שהוריו והרופא אכזריים הם, בגלל הייסורים שהם גורמים לו. פעם אחת שאל ה"חפץ חיים" לאחד ממקורביו מה נשמע אצלו? ענה האיש: לא היה מוזק אילו היה יותר טוב. מיד העיר לו ה"חפץ חיים", מנין לך שלא היה מוזק? הקב"ה הוא רחום וחנן ויודע איך להיטיב עם הבריות ומיטיב לדעת ממך מה טוב לך, ואם אינו מטיב איתך, סימן שכך צריך להיות - "צדיק וישר הוא".

ביאור נוסף ביאר ה"חפץ חיים", להבין ולהשיג משפטי ה', לדעת על מה ולמה הגיע לאדם צרה כלשהיא, נזק או עניות וכדו', לא יתכן אלא רק ליודע את אשר עברה נשמתו בגלגול הקודם, ולשם איזו ענין ותיקון נתגלגל ובא לעולם הזה. זו כוונת הכתוב "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", דווקא "יחדיו", כשיודעים מה נעשה עם אדם זה קודם יצירתו, איך וכמה השתדלה נשמתו לשוב לעולם הזה כדי שתיתן לה הזדמנות לתקן פגם או מעשה שעשתה, או אז יוכח לדעת כי המשפטים אמת וכל צער ונזק שבא עליו הם באמת חסד ורחמים, כיון שעל ידם יוכל לתקן את נשמתו ולזכות לחיי נצח. ורגיל היה לומר, כי אם קרה לאדם מקרה, אסור לו לומר שהוא "רע", רק שהוא "מור", כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אבל אפשר לומר שהוא מר, שהרי רפואה יכולה להיות לטובת האדם, בעוד שבאומרו שהדבר "רע", הוא נגד הכלל שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. נוסף לכך, אוחז הוא במידת השקר, באומרו על דבר שנעשה לטובת האדם, שהוא לרעתו.

בספר "מעשי למלך" מובא בשם ה"חפץ חיים", היה אדם עשיר שהיה נוהג בעזות פנים, ופעם בעת ויכוח סטר לאחד האנשים. כשהגיע לעולם העליון, החלו לדון אותו עד שהגיעו למקרה הסטירה. אמרו לו, לא ניתן לדון במקרה

הזה, עד שתבקש סליחה מן האדם, ולשם כך עליך לחזור לעולם בגלגול. התחנן העשיר, כי לא חפץ בגלגול. אמרו לו שלא ניתן לשנות את ההחלטה, כיון שמדובר בעבירות שבין אדם לחבירו. ביקש העשיר לרדת לעולם התחתון כשהוא עני מרוד ואז לא יהיה עז פנים ולא אסמור לאדם. במחשבה שניה, אמר העשיר, אבקש לרדת לעולם בלי יד, כך אהיה בטוח שלא אכשל פעם שניה באותו עוון. התנגד השטן לבקשתו, ואמר, שאם ירד כך לעולם התחתון לא יהיו לו נסיונות, וממילא לא יהיה לו תיקון, אלא אדרבה, ירד עשיר ובריא, אבל העשיר לא הרפה, הוא נתלה בזכויותיו הרבות בהיותו בעל חסד גדול, וביקש להתעלם מהתנגדותו של השטן, ואכן החליטו בשמים להיענות לבקשתו, והורידוהו לעולם כשהוא גידם ועני מרוד. לאחר שנתגלגל לעולם ונולד מחדש, שכח את כל הדין ודברים שהיה לו בבית דין של מעלה, והיה מתמרמר רבות על מצבו העגום בעולם הזה. אמר ה"חפץ חיים", אילו היה יודע כמה התחנן בשמים שכך יהיה מצבו, היה שמח במומו ומודה להקב"ה על כך שהוא "א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא", ואם אינו עושה כן, הרי זה משום שזכרונו בוגד בו והשגתו מוגבלת ואין הוא יודע חשבונות שמים.

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא"

(ל"ב - ד)

הקב"ה יצר בריאה מושלמת, שבה קיבל כל אחד מן הברואים את מלוא הנתונים שהוא זקוק להם לצורך השלמת תפקידו בעולם. אין כל עוול בעולם, ולכן אם פלוני לא קיבל נתונים מסוימים, הרי זה אות וסימן לו ולסובבים אותו שאין הוא זקוק להם לצורך תפקידו. ולעומת זאת, אם קיבל אלמוני נתונים כלשהם, מחובתו להשתמש בהם לצורך ענייני עבודת ה'.

בספר "יד יוסף" לר' יוסף מנדלסקורן מספר שזכה לבקר בביתו של ה"חפץ חיים" במוצאי שבת. לאחר מעריב ניגשו אליו כולם לאחל לו שבוע טוב ולהתברך. בין הניגשים היה אדם שהגיע בלוויית בנו בן העשר, שאמר ל"חפץ חיים" שבן זה אין לו חשק ללמוד, וביקש שה"חפץ חיים" יברך אותו. שאל ה"חפץ חיים" את האב, "האם יש לו כלים טובים ללמוד?" "כן" השיב, "כל המלמדים שלמדו איתו אמרו שיש לו תפיסה, הבנה וזכרון נפלא". פנה ה"חפץ חיים" אל הילד ואמר לו, בני יקירי, דע לך שאם לא תרצה ללמוד בשקידה, תהיה ח"ו קושיה על הרבנו של עולם, וזה בוודאי לא תרצה, ומדוע? התורה אומרת "הצור תמים פעלו וכו' א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא", לכל דבר בבריאה יש תכלית ואין שום עוול בכך, אדם שתפקידו להיות סנדלר, רואים בחוש שאין לו הבנה עמוקה, שכן מלכתחילה צריך היה להיות סנדלר, ולכן לא נתנו לו מהשמים כלים להיות רב. אבל אתה, שקיבלת כלים טובים, ואם לא תלמד, בסוף תהיה סנדלר ותעורר שאלה על הקב"ה מדוע נתן לך כלים כאלה? לכן תתחיל ללמוד להיות רב, ולא תהיה קושיה על הקב"ה.

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא"
(ל"ב - ד)

שואל רבי איצלה בלאור, האם לומר שהקב"ה צדיק וישר נחשב לו לשבח? ומסביר, כאשר בית הדין של מטה דן רוצח למאסר עולם, וכולא אותו בבית הסוהר, הרי לא רק הוא סובל מן העונש, אלא כל משפחתו נאלצים לחיות בלי בעל ובלי אבא, אבל זה לא נלקח בחשבון במערכת השיקולים של השופט כשהוא בא להכריע בדינו של אותו אדם, והרי יש כאן עוול, כי רק הוא לבדו עשה את הפשע, אך כל בני משפחתו סובלים מן העונש. אבל אצל הקב"ה זה לא כך, כשמגיע לאדם עונש מהשמיים, נשקלים כל הנסיבות וכל התוצאות שיהיו ממוקרה זה, ורק אם זה מגיע לכולם, הקב"ה מעניש את האדם. "הצור תמים פעלו", שכל גזירה שגוזר על האדם, היא שלימה ותמימה, "כי כל דרכיו משפט", שמחשב את השפעת העונש על אלה המצויים סביב האדם הנענש. נמצא שהקב"ה הוא א-ל אמונה ואין עוול, שאם לא מגיע לסבול, הקב"ה ימנע מלהעניש את האדם את האדם עצמו, כדי שלא יגרם סבל לסובבים אותו. שכן זה, "צדיק וישר הוא", קיים אצל הקב"ה בלבד.

דוגמא להנהגה זו אנו מוצאים בגמ' שבת [ל"ב:], "בעוון נדרים מתה אשתו של אדם", ולכאורה איך נגזרת מיתה לאשה עבור חטא הבעל, וכי זה נקרא משפט אמת? אלא, אשה זו היתה חייבת מיתה בגלל חטאיה שלה, אבל כל עוד לא נמצא הבעל חייב, לא נפסק דינה למיתה, כי הרי מיתתה עונש גם עבורו ולא רק עבורה, ולא יתכן שיבוא לו צער שאינו חייב בו, וזהו שאומרת התורה "כי כל דרכיו משפט". וזה פירוש הפסוק בתהילים [י"ט - י] "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו".

רבי חיים שמואלביץ מביא לזה ראיה מהפסוק [יואל ב - י"ג] "וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלקיכם", כתב רש"י, "וקרעו לבבכם" ואל תצטרכו לקרוע בגדיכם מחמת אבלי, שאם תחזרו בתשובה, לא תצטרכו להתאבל על אחד הקרובים. נמצא איפוא, שמיתת אחד הקרובים מעידה על מצבו הרוחני הפגום של ישראל.

ולפי זה יש לומר שזה מקור ושורש הטעם לדין, שיש לצום ביום שבו מת אביו, כיון שאם היה האדם זכאי באותו זמן, אביו לא היה מת!

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא"
(ל"ב - ד)

ב"ילקוט מעם לעזו" כותב: אמרו חז"ל בברכות [ז:], כשאמר משה לפני הקב"ה [שמות ל"ג - י"ג] "הודיעני נא את דרכך", ביקש לדעת למה יש צדיק ורע לו, ויש רשע וטוב לו. אמר לו הקב"ה: צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק. ויש במדרש ישן, שבאותה שעה ראה משה מרחוק מעיין יוצא מההר, ובא אדם עייף ושתה מים מן המעיין, ושכח שם ארנק והלך. בא אדם שני ושתה, ולקח את הארנק והלך. בא שלישי לשתות ושכח לנוח, בא הראשון וביקש ממנו ארנקו, טען הלה איני יודע, וברוב כעסו עמד והרגו. היה משה מתמה, למה נהרג זה שהיה חף מפשע, והשני ניצול וגם זכה בארנק? א"ל הקב"ה, אתה אינך יודע מה שהיה, לכן אתה מתמה. דע, שאביו של הראשון גנב ארנק מאביו של השני, ובא בנו שמצא הארנק לירש ירושת אביו, וזה השלישי שנהרג, הרג אביו של הראשון ובא הבן גואל הדם, וגאל את דם

אביו. אז נתקררה דעתו של משה, וזהו שאמר לו "וחנותי את אשר אחון" - אף על פי שאינו הגון. ועל זה אמר דוד [תהילים צ"ב - ז] "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת".

כותב הרב שך בהקדמה לספרו "אבי עזרי", ובאמת כל אלו הדברים, מה שיש צדיק ורע לו, הוא רק למראה העין, והרע של הצדיק הוא רק "רע מדומה", והטוב של הרשע הוא רק טוב מדומה. אבל למי שמתבונן ורואה בעין שכלו, ה"רע" הוא הטוב האמיתי, וה"טוב" הוא ה"רע", והרי מפורש בתורה בפרשת "והיה אם שמוע תשמעו", וההיפך "אם לא תשמעו", ובכמה פרשיות בתורה נשנו אלו הדברים, ובסוף מאליה באה הרעה על עושה הרע, והטוב בא על עושה הטוב, וכמו שכתוב [איכה ג - ל"ח] "מפי עליון לא תצא הרעות והטובות".

ה"אבן עזרא" נשאל, מפני מה "צדיק ורע לו רשע וטוב לו", והשיב במעשה שהיה, שני אנשים היו הולכים בדרך וישבו לאכול, והיה לאחד מהם ג' חלות לחם, ולחבירו לא היה רק שתי חלות. בא אליהם עובר אורח, ואמר להם, אחי, רעב אני ואין לי לחם לאכול, אולי תתנו לי מפתכם ואשלם לכם. נתרצו לו, ושתפו אותו בסעודתם, ואכלו השלושה את חמשת החלות, והוא נתן להם חמשה זהובים, ונתעוררה השאלה איך יחלקו ביניהם את חמשת הזהובים. בעל השלוש חלות טען שיתנו לו ג' זהובים, שהרי היו לו שלוש חלות, ובעל שתי החלות טען שיחלקו את הכסף לחצאין, שהרי האורח אכל משניהם בשווה, ולא הקפיד לאכול משלו יותר, ובהתעצמות החליטו להביא את הדבר בפני רב העיר. הרב פסק להם, בעל השלוש חלות יקח ארבעה זהובים, ובעל שתי החלות יקח זהוב אחד. כששמעו העומדים את פסק הדין, אמרו ל"אבן עזרא", הנה הרב פסק לזה יותר ממה שתבע, שהרי בעל השלוש חלות ביקש רק שלושה זהובים, והוא פסק לו ארבעה זהובים, אין זאת כי משפט מסולף הוא. כששמע זאת ה"אבן עזרא", אמר להם: אם אין אתם יכולים לרדת לסוף דעתו של שופט בשר ודם, איך אתם רוצים להבין משפטי הקב"ה? בואו ואסביר לכם את הטעם של הפסק דין: כל אחד מהשלושה אכל שלישי לחם, כולם אכלו בחבורה באופן שווה, ואם נחלק כל לחם לשלושה שלישים, נקבל חמש עשרה שלישים וכל אחד אכל חמש שלישים. א"כ, אותו שיש לו שתי חלות אכל חמשה שלישים, ולא נשאר לחבירו רק שלישי אחד, ומגיע לו זהוב אחד, ואילו בעל השלוש חלות היה לחמו תשעה שלישים, הורידו מזה חמשה שלישים שהוא אכל, א"כ האורח אכל מפתו ארבע שלישים, ומגיע לו ארבע זהובים. וזהו שכתב דוד המלך בתהילים [י"ט - י] "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", הן מה שרואים צדיק ורע לו, והן זה שרשע וטוב לו, צודקים הם.

"כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול" (ל"ב - ד)

רבי יעקב ניימן בספרו "דרכי מוסר" כותב: להאמין בקב"ה שברא שמים וארץ, לא צריכים חכמה יתירה, כי זהו דבר שהשכל מחייבו. המבחן הגדול של האמונה הוא דווקא בשעה שרואים דברים תמוהים לכאורה, בזמן שהקושיות והספיקות מציקות וטורדות את הנפש, אם אז מבטל האדם באחת את כל הערעורים, ומאמין באמונה פשוטה ותמימה בבורא עולם, הרי הגיע אל מדרגת האמונה הנדרשת, שכן הדרישה האמיתית מן האדם היא

להאמין שאין עוול, בזמן שלמראית עין כן מתגלה עוול נוראי, בלתי מובן. דוגמא לכך ראינו בדורנו, כאשר נהרגו ונשחטו ששה מיליוני יהודים, אנשים נשים וטף, ומשפחות ועיירות שלימות נעקרו מן העולם. גם על שואה נוראה זו יש לנו להאמין כי "אין עוול", ו"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד". וכך גם אמר ה"חזון איש", אם רואים חייט שקורע בד יקר וטוב, נדמה לכאורה שמקלקל את הסחורה, אבל פשוט לנו שהוא עתיד לתפור מזה בגד טוב יותר. מאידך, אדם שאין בכוחו להשיג הבנת סוגיה בגמרא, וכשרונו אינו עומד לו אלא להבנת משניות בלבד, ודאי לא ינסה בעצמו סוגיה חמורה ועמוקה בגמ', כך אין זה בכוחו של אדם בשר ודם להשיג ולהבין את דרכי ה' הנשגבים מבינתו, עלינו רק להאמין "כי כל דרכי משפט קל אמונה ואין עוול".

"א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא" (ל"ב - ד)

בספר "עולמו של אבא" מסופר על חסיד שבא לאדמו"ר מקוצק, ובכה לפניו שבתו הצעירה נפטרה והוא לא מבין את דרכי ה'. הרבי מקוצק לא ענה לו, אלא התחיל לדבר איתו בלימוד. הרבי שואל והחסיד עונה, ובמשך שעה שלימה התפלפלו ביניהם. בסוף אמר לו הרבי, מדוע אתה מתעקש למצוא תירוץ לכל קושיה שאני מקשה, אולי הקושיה שלי טובה כל כך שאין לה תירוץ? ענה לו החסיד, אם התוספות אומרים זאת, לא יתכן שתהיה עליהם קושיה בלי תירוץ והסבר. אמר לו הרבי: על התוספות לא יכולה להיות קושיא, ואילו על הקב"ה יכולה להיות קושיא? לכן בראש השנה אנו מאחלים אחד לשני "שנה טובה ומתוקה", כי "שנה טובה" תהיה בכל מקרה, שהרי "אין עוול" וכל מה שעושה הקב"ה, לטובה עושה, אלא כל זמן שאיננו מבינים ואיננו יודעים לפרש מה שקורה לנו, עבורנו אין זה "מתוק", לכן מלבד הברכה "לשנה טובה", מוסיפים שהיא תהיה גם מתוקה, שנשכיל להבין את היותה "טובה" ועל ידי כך יומתקו כל מאורעות חיינו.

בספר "ילקוט שמואל" מביא בשם ר' נחום ברגמן, נכדו של הרב שך, פעם אחת התלויתי לסבי לבקר יהודי קשיש שהכירו. כשישבנו בביתו, התחיל להתאונן על מצבו, על מה שעבר עליו בשואה, על בנו שנהרג במלחמת תש"ח, ועל בנו האחר שנפטר בפתע פתאום כשהוא בן ארבעים והשאיר אחריו את אלמנתו שנפטרה מצער ומיגון, כולו מכאובים וכולו מרורים, ובמר ליבו החל מטיח טענות כלפי מעלה. אין אדם נתפס על צער, והרב שך שתק. כשיצאנו מביתו פניתי לסבי ואמרתי לו, הדברים שאומר אותו זקן מעיקים עלי... אמר לי בקצרה, זקן זה הוא עם הארץ, ומדבר כעם הארץ, זהו מצב היהודי הזה, ויותר מזה לא רצה לומר. התפלאתי, מה ענין עם ארצות באמונה. סיפרתי לאבי, ר' מאיר צבי ברגמן, ואמר לי: כשנפטר בנו של האדר"ת, בכתה אשתו תמרורים. אמר לה: "את בוכה כי מימך לא למדת גמרא". והסביר לה, כל מי שלומד גמרא, יודע שניתן להישאר בקושיא, לא לכל קושיה יש תירוץ לפי הבנת שכלנו המוגבל, ואם קטן שכלנו מהבנת דברי הראשונים כמלאכים, ודאי קטן הוא מהבנת דעת עליון "הצור תמים פעלו כי כל דרכי משפט קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא". בכך הובן, מדוע אותו זקן, "עם הארץ" הוא, כי מי שלומד והוגה בתורה, אין לו שום שאלות וטענות על הנהגת העולם הזה.

"שחת לו" (ל"ב - ה)

כתב הרוקח, מ"האזינו" עד "שחת לו" יש ארבעים תיבות, כנגד ארבעים יום שחטאו מאז ששמעו במעמד הר סיני "אנכי ה' אלקיך" עד שחטאו בעגל בו נאמר "כי שחת עמך".

"שחת לו לא בניו מומם" (ל"ב - ה)

"שחת", אם אדם חוטא בנעוריו, ובקונתו עושה תשובה, "לו לא", לו עצמו אין בזה כלום, כי תשובתו מתקבלת, אבל "בניו מומם", בניו שראו את התנהגותו בצעירותו ולמדו ממעשיו, הם נשארו מקולקלים, ויצא מהם דור עקש ופתלתל, את החטא הזה אין לתקן. ולכן מזהירה התורה "זכור ימות עולם", זכור לעבוד את ה' כל הימים, "בינו שנות דור ודור", תבינו שבמעשים מקולקלים מסכנים את הדורות הבאים.

ה"בלי יקר" מסביר, "שחת לו", מה שהחוטא משחית את עצמו על ידי חטאיו, "לא", אין זה עדיין העוולה הגדולה ביותר, אבל "בניו", מה שעל ידי חטאיו הוא משחית ופוגם את בניו, "מומם", זה המום הרע והגדול ביותר. מי מזה נולד בסופו של דבר? "דור עקש ופתלתול".

רבי שמחה הכהן רפפורט, אב"ד לובלין, פירש את הפסוק כך: הגמ' בברכות [א] אומרת, שאל משה את הקב"ה, ריבונו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו? אמר לו: משה, צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, רשע וטוב לו רשע בן צדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע. לפי זה מובן הפסוק "שחת לו לא", כלומר: גם אם אדם שיחת מעשיו, עדיין יכול להיות שלא תהיה לו רעה בעולם הזה, וזאת כאשר הוא רשע בן צדיק, ואז טוב לו בגלל אביו, אבל "בניו מומם", דהיינו, לבניו של אדם זה, ממה נפשך יהיה רע, כי אם יהיו רשעים, הרי יהיו רשע בן רשע, וגם אם יהיו צדיקים, עדיין יהיה להם רע, כי יהיו "צדיק בן רשע" ולא "צדיק בן צדיק".

בספר "פרדס יוסף" כותב, אף הגרוע שבישראל, רוצה שבניו יהיו טובים וישרים, וזה "שחת לו", מה שהוא נשחת בעבירות, "לא" - זה לא כלום בעיניו, אבל "בניו מומם", מה שבניו אינם הולכים בדרך הישר זה מום אצלו, ורוצה שיהיו ישרים ונאמנים.

"שחת לו לא בניו מומם דור עקש" (ל"ב - ה)

אומר ה"חתם סופר", אדם מוצא ילד ברחוב ומביאו לביתו, הילד קורא לו "אבא", והוא קורא לילד "בני". יום אחד החליט הילד למרוז, ועזב את הבית, ומאז כבר אינם אב ובן. אך כשמדובר באבא ביולוגי, גם כשהבן מורד באביו, הוא עדיין הבן ואביו נשאר אבא. אומר הקב"ה לבני ישראל: "שחת לו", כשאתם משחיתים לפני ה', "בניו מומם", המום הוא שלכם, "הלה" תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך".

"שחת לו לא בניו מומם דור עקש" (ל"ב - ה)

מקודשים, עד שהיו האיברים רצים מאליהם לדבר מצוה. לפי זה, מסבירים את דברי הגמ' בשבת [קכ"ז]: כי גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכניה, לומדים זאת מאברהם אבינו, אבל מהיכן הוא עצמו ידע זאת? הוא הרגיש שהאברים שלו רצים מאליהם לקראת האורחים. בעקידה, כל הפעולות היו האיברים רצים מאליהם, אבל לאחר ששם אברהם את יצחק על המזבח, הרגיש שהידיים לא נמשכות מאליהן לקראת העקידה, וזאת מכיון שלא היה כאן דבר מצוה, לא היתה מצוה לשחוט את יצחק, ולכן "וישלח אברהם את ידו", היה עליו להפעיל את היד, ואז בא אליו מלאך ה' ואומר לו "אל תשלח ירך אל הנער", אתה רואה שאתה צריך לשלוח את היד, מכאן עליך להבין שאין זו מצוה.

אומר הגר"א מוילנא, האבות הקדושים קיימו את כל התורה כולה בלי לקבל את התורה, כי הם קידשו את עצמם, ומדוע אנחנו היינו צריכים לקבל את התורה? כי אנחנו "עם נבל", אנחנו לא קידשו את עצמנו ואיננו מבדילים בין מצוה לעבירה, ולכן צריכים לקבל את התורה כדי שנדע מהי מצוה ומהי עבירה

"דור עקש ופתלתול" (ל"ב - ה)

כותב ה"בית הלוי", ה"עקש" זהו ההולך בדרך עקומה, אך אם לפחות הוא היה עקבי באותה עקמומית, עוד ניתן היה ללמד עליו זכות, אבל "פתלתול" הכוונה שמתעקם לשני צדדין, פעם עקום הוא לצד זה ופעם לצד זה, ועל זה אין כל צידוק, כי הצד השווה שישניהם עקומים ושניהם פונים תמיד על צד העבירה. ובגרסה אחרת - "דור עקש" לעצמו, עדיין זה לא חסרון, העקשנות דבר טוב הוא לישראל, אבל זו הצרה: "ופתלתל" שהעקשנות מנוצלת לדרכים עקומות ולמעשים רעים.

האדמו"ר רבי בונים מפשיסחא בצעירותו היה סוחר, ולרגל מסחרו ביקר פעם בברלין. פעם היה באכסניה בליל שבת בחברת סוחרים, כשהסוחרים הסבו על יד השולחן ונהנו מסעודת שבת, הזמין סוחר אחד בשביל החבורה כמה בקבוקים יין משובח. שלח בעל האכסניה את שני משרתיו, אחד יהודי ואחד גוי שייבאו מהמרתף יין מן המובחר. לתמהונו, ראה הרבי, שהמשרתים חזרו מהמרתף, המשרת היהודי מחזיק את הנר דולק, והגוי נושא בידיו את היין. עכשיו, אמר הרבי, הובן לי הפסוק היטב, "דור עקש ופתלתל", לו היה הגוי אווז בנר והיהודי ביי, ניחא, אבל כשזה קורה הפוך, הרי זה כבר "עקש ופתלתל".

"הלה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם" (ל"ב - ו)

אומר התרגום אונקלוס, "עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו". שואל הרבי מקוצק, לפי התרגום, פירושה של המילה "נבל" הוא "דקבילו אוריתא", ולכאורה, וכי זה שקיבל את התורה נקרא נבל? והרי אדרבה, מי שלא קיבל את התורה הוא הנבל? ומתרגן, כשאברהם אבינו הגיע להר המוריה לעקוד את יצחק, כתוב "ויבן שם אברהם את המזבח ויערוך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים", בכל הפעולות המתוארות, לא מצוין שעשה אותן אברהם בידיים, כי הרי זה ברור, אבל "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת" מציינת התורה כי עשה זאת בידיו, ומדוע? האבות הקדושים לא קיבלו את התורה, ואע"פ כן הגמ' ביומא [כ"ה]. אומרת ששמרו על כל התורה כולה, איך ידעו? האברים היו כל כך

"הלה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם" (ל"ב - ו)

רואים מכאן שאין דרך אמצעית בעבודת ה', ואין פשרות בזה, כי מי שלא בגדר "חכם", הרי הוא "נבל" חלילה, כיון שלולא לימוד התורה שעל ידו האדם מתחכם, עלול האדם להתדרדר מטה מטה, עד שיהיה בגדר נבל חלילה.

בספר "אבותינו סיפרו לנו" הביא את דברי הבן איש חי. שלמה המלך ע"ה אומר "ומקום הצדק שם הרשע" [קהלת ג' - ט"ז], פירש מורינו רבי יוסף חיים מבגדד, שיש לך אדם חוטא שמוטב לו שלא יפתח פיו להתנצל ולהצטדק, כי בכל מילה יעמיק את אשמתו ואת עונשו. "ומקום הצדק" ההצטדקות, "שמה הרשע" והפשע... והסמיך לכך סיפור מעשה מספר שעשועים. מעשה בעבריי אלים שבא לפני הרב ואמר, רבי, תן לי תיקן תשובה על חטא אחד שעשיתי. שאלו הרב, ומהו חטא זה? אמר, שלא נטלתי ידי למים אחרונים לפני ברכת המזון. תמה הרב, מה מנע ממך ליטול ידיים למים אחרונים? ענה, חשבתי לנפשי הרי אינני מברך ברכת המזון, מים אחרונים למה לי? נחרד הרב, חטא חמור זה מן הראשון. בני, מה גרם לך שלא לברך ברכת המזון ולבטל מצות עשה מן התורה? ענה, בדין היה שלא אברך אחר האוכל, שהרי לא נטלתי ידי לפני ולא ברכת לפני האכילה. נרעש הרב, א"כ חטאתך משולשת, שאכלת בלי נטילת ידיים, ואמרו חז"ל [פסח ד'] המזלזל בנטילת ידיים נעקר מן העולם, ואכלת בלא ברכה, ואמרו: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים [ברכות ל"ה]. והרי חטאים אלו כבדים עשרת מונים מחטא זה שעליו באת לבקש תשובה, שלא נטלת ידיים למים אחרונים. התנצל האישי, רבי, אל ידונני לכף חובה, הכיצד יכול הייתי ליטול ידיים ולברך ברכה ראשונה אם היה זה כריך של בשר חזיר? רעד קולו של הרב בקוראו: 'צא מעלי רשע, אל תוסף ראות פני. פיך ענה בך שאכלת בשר פיגולים'. פרש הלה ידיו וחינן קולו, וכי מה יכול הייתי לעשות? אנוס הייתי באמת, לא רציתי להתגאל בבשר החזיר, אך איזו ברירה היתה לי? הדבר היה ביום הכיפורים והייתי רעב כי קשתה עלי התענית, ובבתי ישראל לא היו נותנים לי מאכל וחנניות ישראל נעולות על מסגר, מה יכולתי לעשות? הלכתי

לחנותו של נכרי וקניתי כריך של בשר חזיר. גער בו הרב: 'צא, צא מביתו. בחטא קל פתחת, ובכל התנצלות שהתנצלת הרבית עליך אשמה והסתבכת יותר ויותר ברשעה. והרי זה כעין שאמרו בגמרא, אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה? ועונה, נאה הייתי וטרוד ביצרי [יבא ליה], הן טובה שתיקתו מדיבורו, מה ידבר ומה יצטדק? ובכל הצטדקות מעמיק לעצמו שוחה, חופר לעצמו בור שחת.

"הלה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם" (ל"ב - ו)

רבי זליג ראובן בענגיס מסביר פסוק זה לפי מה שביאר הגר"א מוילנא את ההבדל בין "דין" לבין "חשבון", "דין" הוא על העבירה שעבר, ו"חשבון" על מה שיכל לקיים מצוה בזמן ההוא ולא קיים. וזה פירוש הפסוק, "עם נבל" במה שחוטאים נגדו, "ולא חכם", שלא החכימו להרויח תורה ומצוות באותו זמן. ולכן ממשיכה התורה "הלא הוא אביך קנך", כלומר, הלא הוא אביך ועליך לקיים מצוותיו כמעשה בן לאביו, והוא גם "קנך", הינו אדון לך, ואתה כעבדו צריך לפחד מלעבור על פקודותיו וציוויו.

"הלה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך" (ל"ב - ו)

כותב הצל"ח, ה', הכוונה למידת הרחמים, כאשר הקב"ה מתנהג איתנו במידת הרחמים, והחיים זורמים להם בנחת, מקלקלים אנשים את דרכם ועושים שטויות, כי יותר מדי טוב להם, ועל זה נאמר "הלה" (מידת הרחמים) תגמלו זאת? "הקב"ה מתנהג איתנו במידת הרחמים, ואיך אנחנו גומלים לו חזרה? מגיע מצב שהקב"ה זורק אותנו אל בין הגויים ואנו הופכים לעם נבל ומושפל, ועדיין לא השכלנו להחכים, גם במצב מבזוה לא מתעוררים להבין.

"עם נבל ולא חכם" (ל"ב - ו)

עם נבל הוא, חוטא, ובנוסף לכך לא חכם. אילו לפחות היתה בהם חכמה! הרשע אם הוא חכם, עדיין אפשר לעמוד בו, גרוע מכל, רשע שהוא שוטה, כגון זה, אין עוד מה לצפות ממנו לטובה כלשהי.

על כלי נגינה נקל אומרים חז"ל "למה נקרא שמו נבל, שמנבל אחרים בנגינתו". וא"כ, שאל על כך בעל ה"חידושי הרי"ם", היה לו להיקרא "מנבל"? אלא התירוץ הוא, מי שמנבל אחרים, הרי שהוא עצמו נבל.

"הלא הוא אביך קנך" (ל"ב - ו)

הגמ' בבבא בתרא [כ"ד]. אומרת, כל עוף שמדדה ורואה את הקן, חוזר לקינו, ואם לא רואה, לא מדדה. בספר ה"חפץ חיים" על התורה [פרשת האזינו] מפרש לפי זה את הפסוק "הלא הוא אביך קנך", וכתב רש"י "קנך" הוא מלשון קן ציפור, ומבואר כאן בגמרא, שציפור מדדה מקינו רק אם הוא יכול לחזור אליו, אבל אם הוא אינו יכול לחזור, אינו מדדה. וזה פירוש הפסוק, "הלא הוא אביך קנך", כלומר, הוא הקן שלך, ואל לנו להתרחק ממנו יותר מכפי ראות עינינו, כדי שנוכל לעולם לשוב אליו.

מסופר על רבי חיים ברלין, שבכפסח, כאשר קראו מגילת שיר השירים. כשהגיעו לפסוק [א - טו] "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים", היה בוכה,

וכך הוא סיפר: כשהיה רבה של מוסקבה, בא אליו יהודי וביקש ממנו שיבוא למול את בנו בחשאי. והסביר גם מדוע, הוא אינו מתנהג כיהודי, וגם אינו רוצה שידעו שהוא יהודי. שאל אותו ר' חיים ברלין, אם אתה מתבייש ביהדותך, לשם מה אתה עושה לבנך ברית מילה? ענה לו, איני רוצה לסגור את הדרך בעד בני. אמר ר' חיים ברלין אלו הם דברי הגמ' בבבא בתרא [כ"ד]. לגבי גזול הנמצא בדרך, שההלכה היא שכל זמן שלא התרחק מהקן עד שהוא יכול לראות את קינו, הרי הוא שייך לאותו קן. וזה הפירוש "עיניך יונים", שיהודי הוא כמו יונה, שגם אם הוא מתרחק מקינו, משרשו, ומיהדותו, בכל זאת הוא אינו מתרחק לגמרי מצור מחצבתו עד שאינו יכול לראות את קינו, וגם כשהוא מתרחק, הוא נזהר לא להתרחק אלא כשיעור שיוכל לראות את קינו ושרשו, כדי שבבוא הזמן יוכל לחזור לכור מחצבתו.

"זכור ימות עולם בינו שנות דור ודורשאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז)

כותב רבי אלחנן וסרמן, פשוטו של מקרא מתייחס אל כל הדורות ועל כל המעשים הנעשים בעולם, מאחר שבכל הארץ משפטיו, ומשפטי ה' ודאי נעשים על פי התורה, לכן, כשם שצריך להבין דברי תורה ולהעמיק בהם, כך צריך להתבונן בכל המקרים הקורים בעולם, ולמצוא את יסודותם על פי משפטי התורה. אבל אל יסמוך על בינתו, אלא "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", צריך לדעת כי הציר עליו מסתובבת הנהגת ה' בבריאה, הוא כלל ישראל - "בהנחל עליונים גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", כל היצורים בעולם נבראו לעשות רצון קונם, והעיקר הוא המין האנושי, ומהם העיקר עם ישראל, ואפילו שהם המעט מכל העמים, אבל כך טבע ה' בבריאה, שהפסולת מרובה מהאוכל, הגויים מרובים מישראל, ובתוך הישראל, הלויים השבט הנבחר הם המעט. נמצא, שתכלית הבריאה הם כלל ישראל, וכל מה שמתרחש בעולם הוא למען ישראל אפילו שדעתנו קצרה מלהבין זאת.

"זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור" (ל"ב - ז)

כותב רבי אברהם דובער כהנא בעל ה"דבר אברהם" הי"ד, רבה של קובנא, "זכור ימות עולם", ראשית, זכור את הימים ומקריהם כבודדים, אחר כך "בינו שנות דור ודור" איך הימים הבודדים מצטרפים ומורכבים ל"שנות עולם", איך המקרים היחידים והפרטיים מצטרפים זה לזה ויוצרים תוצאות ותקופות, שאם לא כן, רק נתפוס את המקרים הרעים כשהם בודדים לעצמם, אז הסכנה מרחפת עלינו להתייאש מהגאולה ולעזוב את התורה, ביחוד עכשיו כשאנו בגלות כבר אלפיים שנה ואנו בשנות השואה, ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו ובנקל נוכל לבוא לידי ייאוש ולהתייאש מהגאולה, ואז בנקל נשליך ח"ו גם את התורה אחרי גוינו ככלי אין חפץ. כל נשקיף על מקרי ההווה כשהם בודדים לעצמם שלא בקשר ויחס עם תוצאותיהם בעתיד, אלא צריכים אנו לזכור כי "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" [כל מה שהקב"ה עושה, עושה הוא לטובה], וכל הצרות שבהווה, הכנה הן לטובה רבה בעתיד כשיקויים "והיה לעת ערב יהיה אור".

"זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך" (ל"ב - ז)

כותב ה"בן איש חי" בספרו "אדרת אליהו" בשם המפרשים, כאשר אדם עושה עבירה, גודל הפגם תלוי בדרגת האדם החוטא. כאשר האדם הראשון חטא בעץ הדעת, יציר כפיו של הקב"ה, הוא פגם פגם גדול מאוד, הפגם היה באות ד' שהפך אותה לאות ר', בפסוק "ה' אלקינו ה' אחד", ובמקום הד' הוא עשה ר', ובפסוק "לא תשתחוה לאל אחר", במקום ר' הוא עשה ד', החלפת בקוצו של יוד בין הד' לר', ולכן נעשו ב"קוץ (קוצו של יוד) ודרדר תצמיח לך", אתה החלפת בין הד' לר', לכן תקבל דרדר. עמלק זה היצר הרע, ומתי יימחה שמו של עמלק? כשיהיה התיקון הגדול של כל העולמות, כלומר, שיתקון חטאו של אדם הראשון, והמשיח יבוא, "מלחמה לה' בעמלק מדר דר". אומר ה"בן איש חי", מי צריך לתקן את חטאו של האדם הראשון? הדורות הבאים אחריו, בניו ונכדיו, וזה מה שכתוב "זכור ימות עולם בינו שנות דר ודר", אתה זוכר מה שהיה עליך לתקן, ואם אינך יודע, איך תדע? "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך".

"זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז)

שואל רבי זליג ראובן בנגיס, איך אומרים אנו בסליחות "אשמנו מכל עם בושנו מכל דור", האשמה כל כך חמורה, וכי אנו הגרועים שבאומות, בזמן שאנו ודאי טובים מהם בהרבה? ומתוך הכוונה היא לגבי ירידת הדורות, שאצל אומות העולם כל דור עולה בהשכלתו על הדור הקודם, ואילו אצלנו ממש להיפך, הירידה הרוחנית שבדורנו אינה מתקרבת כלל למעלה התורה ומעשים טובים של אבותינו. זהו שאנו אומרים "אשמנו מכל עם" במה ש"בושנו מכל דור", כלומר, במה שאנו הולכים ויורדים ולא עולים. זהו הפירוש בפסוק כאן "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור", כי באומות העולם הדורות הולכים ומטיבים, ואילו אצלנו כל דור משתנה לרעה ולא לטובה, לכן "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך".

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז)

בספר "עולמו של אבא" מסופר, פעם מצא רבי יהושע בוקסבוים מגאלאנטא בחור ביישיבה שמעיין בספר "מורה נבוכים", אמר לו, דע לך כי ספר זה אינו מיועד לך. בתקופת השמד בספרד, היהודים הפשוטים והתמימים, אלו ששמרו על התורה, על יסוד מורשת אבות בלי חקירות ודרישות, מסרו את נפשם על קידוש ה'. לעומת זאת, החכמים המחוכמים, אלה שעסקו בחקר האמונה, לא עמדו בניסיון הקשה והיו מהם שהמירו את דתם ר"ל. והוסיף, שהאדמו"ר מקוצק היה אומר, כי אדם שמילא את כרסו בש"ס ובפוסקים, אזי בשבילו ה"מורה נבוכים" הוא "מורה", אבל בחור צעיר שלא מילא כרסו בש"ס ובפוסקים, אזי בשבילו ה"מורה נבוכים" הוא "נבוכים". שאל אותו התלמיד, ואיך זה שהרמב"ם שהתעסק בפילוסופיה נשאר שלם בתכלית השלימות? ענה לו הרב, אדם זקן, עיניו חלשות וכהות, וכדי שיוכל לקרוא הוא מרכיב לעיניו משקפיים שעדשותיהם מגדילות את האותיות הקטנות. אך אם אדם צעיר ירכיב משקפיים כאלה, האם על ידי כך הוא ישפר את ראייתו? הלא אדרבה, ראייתו תהיה מטושטשת יותר... "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", ראייתם של הזקנים שונה מזו של הצעירים, ומשקפיים שטובים לזקנים, אינם טובים לצעירים.

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז)

המגיד מקלם היה אומר, בדורות הקודמים, אפשר היה להגיד שכל בניך לימודי ה', אבל בעוונותינו הרבים, בדורנו, דור של עמי הארצות ובורים, אם ילד שואל את אביו דבר מה ביהדות, הוא שולח אותו אל אביו זקנו, "שאל אביך", כשאתה שואל לאבא "ויגדך", יגיד לך "זקניך ויאמרו לך", הסבא יגיד לך.

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז)

מעשה באחד שנשלח לארץ ישראל מארה"ב לשייבה קטנה, ולא נקלט בה. רצה האב להחזירו לארה"ב, והבן סרב. ידידו של האב, רבי מרדכי אפוליון ז"ל, אמר לו בא נעלה לרב שך. עלו לביתו של ראש הישיבה, קיבלם בסבר פנים יפות, שמע את האב שרוצה להחזיר את בנו, ושמע את הבן שרוצה להישאר בארץ. אמר הראש ישיבה לבחור, מה שאומר לך יהיה מקובל עליך? אמר, כן. הושיט לו ראש הישיבה את ידו לתקיעת קף, אמר לו, איני מכירך, לא אותך ולא את אביך, עד היום לא ראיתכם, ומשתצא מכאן ינתק שוב הקשר בינינו. אבל דע לך, איני אומר שום דבר מליבי, הכל כתוב בתורה הקדושה. התורה אומרת "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", ונשאלת השאלה, וכי לכל אחד יש אבא שהוא תלמיד חכם שחונן בדעת תורה? אבל הביאור הוא, שאם האבא מתכוין לשם שמים ולטובת בנו, יש לו סייעתא דשמיא להדריך את הבן בעצה טובה שה' יצליחנה. מכל מה ששמעתי כאן, ראיתי שאביך מדבר אך ורק לטובתך, בלי פניות ונגיעות אישיות, וכי מה אכפת לו אם תישאר כאן, ולכן יש לך חובה לשמוע בקולו, ואם תשמע לעצתו, תצליח.

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז)

סימן הטהרה וההיכר של הבן החכם הוא פרשת "והיה כי ישאלך בנך", ואילו סימן ה"טומאה" של הבן הרשע הוא "והיה כי יאמרו אליכם בניכם". הבן הרשע אינו שואל, אלא להיפך, בא להגיד ולהדריך את אביו, מה שאין כן הבן החכם, הוא מכיר בסמכותו של האב הזקן ממנו בשנים ובחכמה, ובא לשאול את פיו. אומר רבי אהרן וואלקין, גם בפרשתנו רואים יסוד זה, באה התורה ומייעצת לאדם עצה טובה, "שאל אביך ויגדך", לך ושאל את אביך את אשר על ליבך. ומה הוא יגיד לך, "זקניך ויאמרו לך", אף הוא ישלח אותך אל אביו, הוא זקנך, שמאחר שלו עצמו יש אבא, הרי הוא הסמכות העליונה, והוא אשר יאמר לך מה תעשה.

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז)

כתב בעל הטורים: שאל אביך ויגדך זקניך, הרי ג' דורות, וסמך ליה "בהנחל", לומר, כל שהוא ובנו ובן בנו תלמידי חכמים, הרי היא לו כנחלה שאין לה הפסק. רבי חיים מאיר מזרחי מאיזמיר, מביא בספרו "בן יאיר" את התוספות בכתובות [פ"ב: ד"ה והחוט המשולש], שמה שאמרו חז"ל שכל שהוא ובנו ובן בנו תלמידי חכמים, שוב אין התורה פוסקת מזרעו, הוא דווקא כאשר שלושתם רואים זה את זה. חידוש זה נרמז כאן במילים "ויאמרו לך", דהיינו, זכיה זו

אינה אלא כאשר מתקיים "ויאמרו לך", כלומר, שגם אביך וגם זקנד יאמרו לך שתזכו ללמוד זה עם זה.

"כי חלק ה' עמו" (ל"ב - ט)

כתוב בתנא דבי אליהו, אחת ממידותיו של הקב"ה היא המידה "שמח בחלקו". ולכאורה "לה' הארץ ומלואה", ומהי לכאורה "חלקו"? ענה על זה הגר"א מוילנא, "כי חלק ה' עמו", מהו חלקו של הקב"ה שבו הוא שמח תמיד, "עמו", שהקב"ה שמח בישראל בכל מצביהם, וגם אם הם לפעמים יורדים ממדרגתם הרוחנית, שוכן הוא איתם בתוך טומאתם, ולא יטשם ולא יעזבם, שמח הוא אפוא בחלקו, במה שבחר לו את ישראל לעם, ולא יטשם ולא ימירם לעולם ועד.

"כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (ל"ב - ט)

מסופר על גבאי, שבכל מוצאי שמחת תורה אחרי הריקודים, היה מניח את צרור מפתחות בית הכנסת וארון הקודש על הבימה, ומודיע על התפטרותו, ומבקש שימצאו גבאי חדש במקומו. באופן קבוע היו מפצירים בו המתפללים, באמרו: "אינד יכול לעזוב אותנו לאנחות, על מי נטשת את הצאן, מי ידאג לבית הכנסת", ואז בלית ברירה היה אומר הגבאי, נו, טוב, אני רואה שאין מי שיעשה את המלאכה, רק עוד שנה אחת. וכמובן שבשנה הבאה היה חוזר על עצמו כל הענין. שנה אחת, כשהניח הגבאי את מפתחותיו, קם אחד מהמתפללים הצעירים, ואמר: בסדר! מסכים אנכי ליטול על עצמי את הגבאות. אך כשניגש לקחת את המפתחות, התברר שהם קשורים בחוט לכיסו של הגבאי הוותיק.

לפי"ז אפשר לפרש את הפסוק, "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", כביכול הקדוש ברוך הוא אומר: אם לא תתנהגו כשורה, אשלח אתכם! אך האמת היא, שלעולם ה' לא יעזבנו ולא יטשנו, כי הננו קשורים אליו בחבל בל ינתק.

"יעקב חבל נחלתו" (ל"ב - ט)

רבי משה מקוברין היה אומר על פסוק זה, סגולתו של חבל עבה, שהוא שזור ממספר רב של חוטים, ואפילו נפגם חוט זה או אחר, אין הדבר פוגע בחוזק הכללי של החבל, ומוסיפים להשתמש בו כממקודם, ולא עוד, אלא לפעמים לא רואים כלל את החוטים הפגומים בחבל. הוא הדין לגבי ישראל, בשעה שהם מלוכדים ושזורים כאחד, הם מתחזקים ומתחזקים כנגד אויביהם המבקשים לפגוע בהם, ואחדות זו גורמת לכך שאפילו הפגומים שבהם מוצאים תיקון לעצמם על ידי דבקתם בזולת, כמו שהגמ' בשבועות [ל"ט]. אומרת, כי כל ישראל ערבים זה לזה.

השי"ך על התורה כותב: יש מפרשים "חבל" מלשון משכון, כלשון הכתוב "אם חבול תחבול", שצורתו של יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד, כי הוא ערב על בניו שלא יחליפו ח"ו את השי"ת באל אחר.

"יסובבנו יבוננהו יצרנו כאישון עינו" (ל"ב - י)

אומר רבנו בחיי, מדוע נקרא העיגול השחור בעין בשם "אישון"? כי רואים בפנים איש קטן. אומר השל"ה הקדוש, הראייה בעין נעשית דרך האישון

השחור שבעין, כך הם בני אדם, עד שלא "שחור" להם בעיניים, הם לא רואים כלום.

"כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף" (ל"ב - י"א)

אומר רבי יוסף מסלוצק, כל הייסורים והרעות שהקב"ה הביא על בני ישראל לא היו "סתם" ייסורים, אלא הייסורים באו כדי ללמד את בני ישראל, כמו הנשר, כשהוא רוצה ללמד את בניו לרחף באוויר, הוא מפילם ממקום גבוה ועף למטה כדי להקדימם ולקבלם בכנפיו. כך גם המונח בכל הרעות והייסורים, ללמדם ולהודיעם דרך חיים תוכחת מוסר. ופירושו, הקב"ה רצה שנלמד את דרך האמת מעצמנו, ונאמר זה לזה "לכו ונלכה באור ה'", כמו שרואים שיצר העבודה זרה בטל, על אף שבבית ראשון היו נוהרים אחריה, ואנחנו יודעים שהיום הכל הבל וריק, כך יהיה בכל הדרכים, שנבין מעצמנו שהכל הבל הבלים, ואין עוד מלבדו. וזה פירוש הפסוק "ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר", מטרת הייסורים והרעות הוא, שנבין מעצמנו שעלינו להיות מובדלים מאומות העולם, כי אנחנו חלק ה' ועמו, לכן "ה' בדד ינחנו", הקב"ה ינחה וינהיג אותנו בגלותינו, עד שנודה ונבין כי אנחנו עם בדד ויחיד ומפורדים מכל האומות "ואין עמו אל נכר".

"כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף" (ל"ב - י"א)

נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה רחמני על בניו, ואינו נכנס לקנו פתאום עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו ויהא בהן כח לקבלו. [רש"י].

כותב ה"אור החיים", אפשר עוד לבאר על פי המדרש בויקרא רבה (י"ז - ד), שכישראל עוברים ח"ו על רצונו של מקום, אין בעל הדין פוגע בנפשות תחילה, אלא מתחיל הוא לעוררם בנגעי בתים ואח"כ בנגעי בגדים. כך הקב"ה מעורר את בניו כנשר, כפי היכולת שיוכלו לעמוד בו, וכמו שכותב המדרש [בראשית רבה נ"ה - ב] אין הקב"ה מנסה את האדם אלא בשיעור שיוכל לסבול.

"כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו ה' בדד ינחנו ואין עמו קל נכר" (ל"ב - י"א - י"ב)

הנצי"ב ב"העמק דבר" כותב: לא סתם נושא הנשר את גוזליו דווקא במקום הגבוה ביותר בשמים, כי הנשר, ככל אם המגדלת ילדיה, שואפת להרגיל את גוזליה ולהעמידם על אופיים המיוחד, כבר מקטנות, וכיון שהאופי המיוחד לנשר הוא מעופו גבוה בשמים, לכן נושאם דווקא בגובה ההוא ואינו מגדלם על הארץ, לכן "יפרוש כנפיו יקחהו", אך דווקא בגלל זה "ישאהו על אברתו", כלומר, לא על קצה כנפיו, כי אם על אברתו סמוך לגופו, כי חושש הוא שמא הם יפולו. בדומה לכך היתה הנהגת הקב"ה עם ישראל, בשעה שהוציאים ממצרים להיות לו לעם סגולה, הוליכם דווקא דרך המדבר מקום שממה, ולא דרך ארץ פלשתים, כדי להעמיד את עם ישראל מראשיתו על צורתו המיוחדת, ושני יסודות כלולים באופיים המיוחד. א'. "עם לבדד ישכון", שאינו מעורב עם שאר אומות העולם. ב'. היותם מאמינים ומקווים לכח אחד בלבד ובוחטים בה' לבדו. זו הסיבה אשר "ה' בדד ינחנו" במדבר, הרחק מכל אומה אחרת, "ואין עמו אל נכר", כי במדבר חיו ללא עסקי פרנסה טבעיים,

ובלא אפשרות לבטוח בכח אחר זולת הקב"ה. כך הושתתה האומה הישראלית מראשיתה, על יסודותיה העיקריים, כנשר הטורח להרגיל את גזוליו מקטנותם על עיקר טיבם.

"כנשר יעיר קנו על גזוליו ירחף" (ל"ב - י"א)

נהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו ויהיה בהם כוח לקבלו. [רש"י] ולכאורה, מאחר שמדברים כאן ממידת רחמנותו של הנשר על בניו, מדוע נקט רש"י מה שהנשר מקיץ ומעיר את בניו משינתם, שיש בזה ממדת אכזריות להקיץ את בניו, ויותר היה לו לנקוט כשהנשר בא להאכילם.

כותב בספר **"כרם שלמה"** – באבוב אמנם דבר גדול דיבר רש"י בזה, להורות לנו, שהאב המקיץ את בנו לתורה ולעבודה ומורז את הנער להרחיקו ממדת העצלות, זהו באמת רחמי האב על הבן, כי הסיבה הראשונה המביאה לידי עבודת ה' יתברך שמו היא הזריזות, כמובא בחז"ל [ע"פ:ב] זריזות מביאה וכו' עד לידי רוח הקודש, וההורים המונעים את עצמם מלהקיץ את בניהם לעבודת השם, אין בזה לא אהבה ולא מדת רחמנות, וכדברי השל"ה הקדוש על הפסוק "ידי נשים רחמניות בישלו ילדיהם" [איכה ד - י], שעל ידי רחמנותם בישלו ושרפו את ילדיהן [ע"פ עירובין ב]. ולכן שפיר מובן מדוע נקט רש"י כאן "מה שהנשר מקיץ את בניו", לרמז על האמור, כי מה שהאב מקיץ את בנו לעבודת הקודש, טמון בזה מדת הרחמנות.

"וישמן ישורון ויבעט" (ל"ב - ט"ו)

שואל החדושי הר"ם, "ישורון" היא מדרגה יותר גבוהה מישראל, ולמה דווקא כאן שמזכירים חסרונותיהם של ישראל קוראים אותם ישורון? אלא, התורה באה ללמד אותנו, שאפילו כשבני ישראל הם במדרגה גבוהה, אם הם מתחילים להתגאות ולהתרברב, הדבר מביא אותם ל"ויבעט".

"וישמן ישורון ויבעט" (ל"ב - ט"ו)

הגמ' בבבא בתרא [י"ב:] אומרת, "קודם שיאכל אדם וישתה, יש לו שני לבבות, לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד". כותב רבי מרדכי בעט, כשאדם רעב, הוא מרגיש לא רק את ליבו, אלא גם את ליבו של השני, של הרעב, אבל "לאחר ששתה ואכל", כשהוא עצמו שבע, "אין לו אלא לב אחד", את ליבו של השני, האחר, הרעב, הוא כבר לא מרגיש.

אומר ה"כתב סופר", זה גם הפירוש בגמ' בברכות [י:] "אגרא דתעניתא צדקה", שכרה ומעלתה של התענית, בכך הוא, שבשעה שהגביר יושב בתענית וטועם יום אחד את טעמו של הרעב, קל לו יותר להבין את מצבו של העני ולחוש את החובה לעזור ולתת לו צדקה.

כשבא רבי ישראל סלנטר לפרנקפורט, הזמין אותו הברון רוטשילד, שהיה ירא שמים, לבקר בארמונו. כשעמד להיפרד ממנו, לאחר שתהה על תוכו של הבית ואורחותיו, פנה אל הברון רוטשילד ואמר לו: ימחול נא לי, אבל עלי לומר את האמת, שאין אורחו של הבית כל כולו על פי התורה. במה רבי? שאל הברון ירא השמים בתמיהה ובחרדה. הדבר פשוט הוא, חייך ר' ישראל,

בתורה כתוב "וישמן ישורון ויבעט", כשיהודי עולה לגדולה ונעשה עשיר, הריהו בועט בתורה, וריבונו של עולם נשכח מליבו, ואילו אצלך נהפוך הוא, בלי עין הרע אתה עשיר מופלג, ואף על פי כן ביתך בית יהודי כשר לכל דבר, והכל מתנהל בו ברוח ישראל סבא. נו, הרי זה שלא על פי התורה.

"וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כסית" (ל"ב - ט"ו)

שואל ה"דבר אברהם", מהו הכפילות "וישמן ישורון ויבעט" "שמנת עבית כסית"? ומתריץ, התורה רוצה שנבין איך השמין ישורון עד כדי כך שאיבד גם את תוארו האנושי, והחל להתנהג כבהמה "ויבעט" כשור נגח. ומדוע? כי "שמנת עבית כסית" בהטעמה ה - ת', כלומר, רק לך לבדך, כי אהבת את עצמך כל כך והתעטפת באהבה עצמית, עד שלא ראית את עצמך כחלק מאומה שלימה, ונתקיים בכך "עושר שמור לבעליו לרעתו", כי עושר ששמור רק ל"בעליו" בלבד, הוא "לרעתו". לכן ממשיכה התורה "ויטוש אלו-ה עשהו וינבל צור ישועתו", מאחר שההרגשה ש"כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה", אכן משכיחה "כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל", ומאחר ש"שמנת עבית כסית" לעצמך בלבד, "ויטוש אלו-ה עשהו"

"וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כסית ויטוש אלוה וכו' וינבל צור ישועתו" (ל"ב - ט"ו)

"וינבל צור ישועתו" - גנהו ובוהו כמו שנאמר אחוריהם אל היכל ה' וגו' אין ניבול גדול מזה. [רש"י].

איך יכול להיות שאנשים מכלל ישראל יגיעו למצב כזה? כיצד ניתן להסביר התנהגות כזאת כמו שמבואר במשנה בסוכה [נב:], שהיו משתחוים ואומרים שאנו לא כמו אבותינו שהיו משתחוים לשמש ואחוריהם אל היכל ה', ורש"י אומר, שהיו מתריזין ופוערים? מסביר ה"חתם סופר", כתוב "וישמן ישורון", מה הכוונה "ישורון", איש הישר בעיניו, עם ישראל החליטו שהם יעשו רק את מה שהם מבינים נכון, והם "הבינו" שהקב"ה נשגב מכדי להתעסק עם האדם הקטן בארץ, ולכן האציל את השלטון לנציגיו כמו השמש והירח, ולכן לא מעניין את הקב"ה מה אני עושה או לא עושה, אבל את השמש זה דווקא מעניין, ולכן אני צריך למצוא חן בעיניה. ומכאן שהיו משתחוים לשמש, ואילו כלפי היכל ה' היו מתריזין, לא מתוך כוונת זלזול, אלא שלא העלו בדעתם שזה מפריע לו... כי מה לו להקב"ה היושב ברומו של עולם ולענייני העולם הזה, וזה יכול לקרוא רק כאשר ישראל הם בגדר "ישורון" - איש הישר בעיניו יעשה. והאמת, שאנו מאמינים באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם, ולו לבדו ראוי להתפלל ואין להתפלל לזולתו.

"וינבל צור ישועתו" (ל"ב - ט"ו)

כותב ה"משך חכמה", דרכם של האפיקורסים ושל הטועים אחרי עבודה זרה, להכניס את דבריהם וטעותם בתורה הקדושה, ולומר, שכאילו התורה מגבה את דבריהם, ולכן כתוב "וינבל צור ישועתו", הם אלו שנוטשים את דרך התורה, וכאילו אומרים שהתורה מדברת דברי נבלה, ונתקיים הדבר בכותים ובמינים ובכל הטועים, השי"ת ישמרנו.

"יזבחו לשדים לא אלוה אלהים לא ידעום" (ל"ב - י"א)

של שכחה לזכותך, לתועלתך, ואילו אתה משתמש בה לרעה, בכפיות טובה, "ותשכח קל מחוללך".

כותב רבי יהושע טרונק מקוטנא, עובדי אלילים טוענים שקשה להם לקבל עליהם אלקות שאינה מוחשת בחושים גשמיים, אבל למה יזבחו לשדים "לא ידעום", שגם הם לא נראים בעיני בשר.

"וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו" (ל"ב - י"ט)

כותב הרמב"ן, הזכירו פה את הבנות, על אף שתמיד כשכתוב בנים הכוונה היא גם לבנות, אלא רמז הוא, שבדור החורבן תהיה רשעת הנשים ופשעיהם גדולה מאוד, והן מפתות האנשים לעבירה.

"יזבחו לשדים לא אלוה" (ל"ב - י"א)

כתרגומו דלית בהון צרוך. [רש"י].

"וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו" (ל"ב - י"ט)

באחת מדרשותיו, הביע רבי יצחק בלזר רעיון כזה: אנו פונים בתפילותינו אל מידת הרחמים, ומבקשים רחמי שמים, אבל יש לחשוש מאוד שדווקא מידת הרחמים תהיה לנו לרועץ. משל ליהודי ההולך בשוק, ורואה שיכור מתגלגל ועושה מעשים מכוערים. אם השיכור הוא גוי, לא מתייחסים אליו, אם השיכור הוא יהודי, הוא מרחם עליו ומצטער בשפלותו, אם השיכור הוא ידו ודאם נכבד, הצער יותר גדול, אבל אם הוא יכיר שהשיכור הוא בנו, אז דווקא בגלל אהבתו ורחמנותו עליו, יהיה צערו ללא גבול, ויכול להיות שמתוך רגוזו הוא יכה אותו ויבייש אותו, וככל שייגדלו רגשי הרחמנות והאהבה, יגדלו יותר רגשי הצער והרגוז. ולכן כשאנו אומרים בשלוש עשרה מידות "רחום וחנון ארך אפים ורב חסד", אנחנו צריכים לחשוש שמא דווקא בגלל רחמיו וחסדיו המרובים נעורר רגוזו, שאנו נקראים בנים למקום וירדנו כל כך בשפל המדרגה, וזה "מכעס בניו ובנותיו".

שהרי הם לא עוזרים כלל לאדם. שואל רבי זלמן סורוצקין, אם הם לא עוזרים, למה לפנות אליהם? ומתריץ, כשאתה מדבר עם אנשים בנושא אמונה, הם אומרים לך: אני מאמין רק במה שאני רואה, ובמה שלא, לא. אבל אותו אדם, תולה פרסה על הדלת להצלחה ושיני שום. אבל, אם יש חולה בבית, הוא ירוץ למכשפי אליל, העיקר לא לרבנים - "יזבחו לשדים" העיקר לא לקב"ה. מוסף ר' שלמה לוינשטיין בעלון "אש דת", לרעיון יש דמיון בפסוק "לא יבוא מואבי ועמוני בקהל ה' על דבר אשר לא קדמו אתכם וכו' ועל אשר שכר עליך את בלעם בן בעור", לכאורה, יש בפסוק זה שתי האשמות שאין כל יחס ביניהם, מאשימים אדם ברצח, ובנוסף האשמה קטנה, בכך שלא אמר תודה לאחר האוכל, היכן הפרופורציות? אלא, אמרו המואבים והעמונים, למה שנצא לקדם את פני משה רבנו, אמנם הוא מנהיג מבריק ומצביא מהולל, אבל מה זה נוגע לנו? אלא... אלוקים? אנו לא מאמינים בכוחות עליונים אבל מה מתברר, שהולכים לשכור את בלעם בן בעור לקלל את העם, הלא אתה לא מאמין בכוחות עליונים, למה אתה שוכר לקלל? סימן שאתה בן מאמין בכוחות עליונים, אז למה לא כיבדת את ישראל.

"ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפוכות המה" (ל"ב - ב)

דוד המלך כותב בתהילים [יא - ד] "ה' בהיכל קדשו בשמים כסאו עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם", אומר ה"משך חכמה", העפעף מכסה את העין ומגן עליה מפני אבק וסיוור, כלומר, העין מצד עצמה רואה כל הזמן, אלא שהעפעף מכסה את העין לפעמים באופן חלקי ולפעמים לגמרי. "עיניו יחזו", הקב"ה רואה את כולם כל הזמן, ויש השגחה פרטית, אלא שלפעמים יש הסתר, כביכול הקב"ה מסתיר עצמו, ומתעוררות השאלות כמו צדיק ורע לו רשע וטוב לו, דבר זה נעשה כדי לבחון בני אדם - "יבחנו בני אדם", כי אם לצדיק היה טוב, מי היה רוצה להיות רשע? אך נוצר מצב של תהיות כדי לבחון את האדם ולהשאיר לו בחירה חופשית, כי בלי זה לא היתה הרשות נתונה והיו מוכרחים לעשות הטוב והישר, ולא היו ראויים לשכר, לכן "אסתירה פני מהם", כדי ש"אראה מה אחריתם".

"חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם" (ל"ב - י"א)

כותב ה"חתם סופר", בטבעו של עולם יש תמיד ירידת הדורות, אלא שהירידה היא ירידה הדרגתית, שתמיד אפשר לשער מידת הירידה. אבל התורה מתריעה מפני מצב בו המרחק בין דור האבות לדור הבנים יהיה כה רב, והידרדרות כה מהירה, עד שלא ניתן יהיה לשער כיצד יהיו פניו של הדור הבא, ומה תהיה דמותו - "לא שערום אבותיכם".

"צור ילדך תשי ותשכח קל מחוללך" (ל"ב - י"ה)

כותב המגיד מדובנא, משל למה הדבר דומה, אחד היה חייב לחבירו חוב עביר הלואה שקיבל, והמלווה תבע במפגיע מהלווה שישלם. בצר לו, פנה הלווה לחבירו, איך יוכל להיפטר מבעל חובו. יעץ לו חבירו, כשיבוא חברך לגבות את חובו, תעשה את עצמך משוגע בתנועות ובדיבור, וכשחברך יראה שנטרפה דעתך, יעזוב אותך לנפשך. ואמנם כך נהג, ושמעון יותר לא בא לגבות חובו. לימים, לוזה שוב כספים, הפעם מחבירו שיעץ לו איך לא להחזיר חובות, וכשהגיע זמן הפרעון, עשה את עצמו למשוגע גם לפני חבירו. גער בו חבירו ואמר לו, עצה זו, להתנהג כמשוגע, אני יעצתי לך, וזה הכרת הטוב שלך כלפיי, גם כלפיי אתה מתחזה? תכונת השכחה היא מחסדי הבורא, אחרת, אדם היה יורד מדעתו מרוב צער. היה כועס תמיד על מי שהכעיס אותו, היה שומר טינה כל חייו לאדם שציער אותו וכו'. אך האדם כפוי טובה, הולך ומשתמש בתכונה זו, השכחה, כנגד הקב"ה ושוכח את בוראו. וזה מה שאומרת התורה, "צור ילדך תשי", הקב"ה נטע בך תכונה זו

"ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם" (ל"ב - ב)

בדרשות רבי יוסף מולכו כותב, רבותינו אמרו, כי לפעמים ניצל האב החוטא בזכות העתיד, או בגלל שעתיד לצאת ממנו ילדים טובים, או בגלל שהוא עתיד לחזור בתשובה. לכן אומר הקב"ה, "אראה מה אחריתם", אולי יחזרו בתשובה בעתיד, או יצאו מהם בנים הגונים וארחם עליהם, אבל העתיד מורה "כי דור תהפוכות המה", ואין סיכוי שיחזרו בתשובה, "בנים לא אמון בס", גם בניהם לא ילכו בדרכים ישרות ויעשו כמעשה אבותיהם, לכן "אספה עלימו רעות חצי אכלה בס". ומוסיף עוד פירושו, בדין גנב הבא במחתרת, ההלכה היא שמותר להרוג את הבא במחתרת, אבל זה רק באדם זר, אבל אם

הבא במחותרת הוא אב הבא לגנוב אצל בנו, אסור לבן להורגו כי ברור שהאב לא יקום על בנו להרגו, אבל הם "דור תהפוכות המה", שלא כטבע בני אדם, "בנים לא אמון במ", כמו אבות שאינם מרחמים על בניהם ואינם חסים על עתיד צאצאיהם.

"כי דור תהפוכות המה" (ל"ב - ג)

אומר ה"מגיד מדובנא", תכלית הגלות היתה לפזר את ישראל בין האומות, כדי שילמד העולם מהם חכמה ומוסר על פי התורה, אבל בעוונותינו הרבים, נוצר מצב הפוך, "ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם", ישראל הם שלומדים ממעשיהם המקולקלים של אומות העולם, "כי דור תהפוכות המה".

"כי דור תהפוכות המה" (ל"ב - ג)

אומר ה"משך חכמה", בכל אדם נטועים כוחות מנוגדים, חסד, צדק ורחמים, וכנגד זה אכזריות, קנאה ותאוה. אבל כשאדם הולך בדרך הרעה, הוא הופך את המידות הטובות שבו לרעות, עד שהוא יכול לעשות מעשים אכזריים ומאבד את מידת הבושה. וזה כוונת התורה "כי דור תהפוכות המה", אך גם העונש יגיע ההיפך מהטבע "ושן בהמות אשלח במ", אין טבעה של הבהמה לנשוך ולהזיק.

יכולת זו להפוך את המידות קיימת גם לצד הטוב, אדם שמתעסק בחסד ובמעשים טובים, הופך את המידות הרעות לטובות, ולכן גם הקב"ה מחזיר לו מידה כנגד מידה, אם לאחר שאדם חרש וזרע את שדהו עם כל פגע מזג האוויר, ואח"כ מפריש לעניים את מתנותיהם ומשמח לב אלמנה ויתום, הופך הוא במעשים אלו את הכוחות הרעים לטובים, ומידה כנגד מידה נוהג איתו הקב"ה, שהופך את טבע המזיקים עד שהם עצמם הופכים לשומרים ומגינים עליו, כמו שמובא בירושלמי פאה [ז' - ג], מעשה בעולי רגלים שהיו זאבים שומרים את בתיהם ואת רכושם, וכמו שמובא בירושלמי סוף מסכת מעשר שני: כמה גדול כוחם של עושי מצוות, שבכל מקום "השקפה" לרעה, וכאן "השקפה" לברכה, היינו שנהפך הדבר לגמרי מ"קללה" ל"ברכה", והוא מכוחם של "עושי מצוות".

"כי דור תהפוכות המה" (ל"ב - ג)

עם ישראל הוא עם של תהפוכות וניגודים, מצד אחד הם רודפי שלום אהבי אחווה, ומצד שני יש מחלוקת ביניהם והם מפולגים ומפורדים, מצד אחד רחמנים בני רחמים ויש אצלם כל כך הרבה חברות לעזרה הדדית, ומצד שני יש קנאה ותחרות בין אחד לשני.

"כי דור תהפוכות המה" (ל"ב - ג)

המגיד מדובנא המשיל משל. רב אחד השתדך עם בעל עגלה עשיר מעיר רחוקה. ביום החופה, כשעמדו שני המחוננים לנסוע לחתונה שנקבעה בעיירה שבמחצית הדרך, אמר הרב בליבו: למה אבייש את המחונת? קם ופשט מעליו את קפוטת המשי ואת השטריימל, לבש בגדים פשוטים ומגפיים, ושם על ראשו כובע כדרך הילוכם של העגלונים. גם המחונת עלתה בליבו מחשבה דומה, אמר בליבו: למה אבייש את המחונת במלבושי הדיוט שאני לובש? פשט את בגדיו, לבש קאפוטה של משי ואבנט רחב מידות, ושם

בראשו שטריימל מהודר, וכך קיבלה העיירה את פני הרב כבעל עגלה ואת העגלון כרב. "דור תהפוכות" מעין זה, קם וגדל בגלות, היהודים שלא רצו לבייש את הגויים במידותיהם המצוינות, לקחו את המידות היהודיות הנאות, ולאט לאט דחקום הצידה והסתירו אותן, וסיגלו לעצמם מדרכי הגויים, ואילו הגויים להיפך, סיגלו לעצמם הרבה ממידותיהם של ישראל, וכך לפעמים נוצר הרושם שכאילו הם, הגויים, הם הרבנים, ואנו העגלונים. וזה גם פשוטו של הפסוק "ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם", ערבבו, החליפו ביניהם את הדרכים, הגויים למדו מישראל ולקחו לעצמם את המידות שהצטיינו בהן בני ישראל מאז ומתמיד, ובני ישראל לקחו לעצמם ממידותיו הרעות של עשיו.

"כי דור תהפוכות המה וכו' הם קנאוני בלא א-ל" (ל"ב - ג - כ"א)

כותב רבי לייבוש חריף, דור תהפוכות, המהפך את ה"א-ל" ב"לא", כל דבר שבקדושה מתחלל אצלו.

"בגוי נבל אכעיס" (ל"ב - ג - כ"א)

אלו הכופרים בהקב"ה וכן הוא אומר אמר נבל בליבו אין אלקים. [רש"י]. המשגיח של ישיבת לומז'ה, רבי משה רונשטיין שואל, מדוע הכופר נקרא נבל, כינוי שהיה מתאים יותר לרוצח שפל, או ליסטים מזוין, ולא לאפיקורס שיכול להיות שהוא איש טוב ונחמד לבריות ורק דעותיו פסולות? ומתריץ, הרמב"ן על הפסוק לעיל [י] "עם נבל ולא חכם", מפרש, שהפסוק הולך על "כפוי טובה", כי מידת הכרת הטוב היא תכונה באדם שניתן לתובעה גם מהפחות שבפחותים, וגם ממני שצער ביותר, וכמו שמרגילים ילד קטן המקבל ממתק להודות, וגוערים בו כאשר אינו מודה. לכן, אדם שיעצור וישאל את עצמו מהיכן יש לו את כל מה שהשיג, מי הוא המטיב עמו יום יום, הרי מיד יקום ויאמר תודה למי שאמר והיה העולם, ואם לא מתעורר לבקש, הדבר אומר דרשני. אבל גרוע ממנו, מי אשר עוד מתפאר בהכחשה הטובה "אמר נבל בלבו אין אלקים", אדם כזה, גם אם מעשיו אינם מן הגרועים ביותר, אבל דעתו מושחתת וראוי לתואר נבל, כי אדם שהמית בקרבו כל רגש אנושי של הכרת הטוב, הריהו באמת כנבילה.

בביאור דברי הרמב"ן שכפוי טובה הנקרא נבל, כי הוא דומה לנבילה, אמר הסבא מקלם: כידוע, ארבע דרגות יש בברואים, דומם, צומח, חי ומדבר, כל דרגה אינה בנויה על יסוד הדרגה הנמוכה ממנה בתוספת מעלה עליה, אלא בחינה חדשה היא לחלוטין, ולכן כאשר כל בריה מסיימת את תפקידה אינה נופלת למדרגה הנמוכה ממנה, כי אם לשאול תחתית המדרגות. כגון, פרח שנובל, אינו הופך לדומם, אלא לפחות ממנו, שאחרי שנפל הוא מתעפש ומעלה סרחון, עד שגרוע הוא מהדומם. וכן הוא בבהמה שמתנבלת ומסרחת. ובאדם שמת, המהות של האדם מיוסדת על הכרת הטוב, ואם הוא כפוי טובה, שאינו מכיר בטובה הנעשה עמו, הרי הוא מאבד את צורתו לגמרי, ולכן הוא נקרא "נבל", שהוא דומה לנבילה, או לעלה נובל, שגם הם איבדו את צורתם וירדו לדיוטא הנמוכה אפילו מן הדומם.

"חצי אפלה במ" (ל"ב - ג - כ"א)

כל חצי אשלים בהם, וקללה זו לפי הפורענות ברכה היא חצי כלים והם אינם כלים. [רש"י].

דברי רש"י צריכים ביאור, איך יתכן שחיצוי של הקב"ה יכלו? מתרץ ה"ח"תם סופר", אומות העולם המצירים לישראל, הם חיצוי של הקב"ה, וסופו של דבר "חצי כלים", הכוונה לאומות העולם ו"הם", ישראל, אינם כלים.

רבי זלמן סורוצקין מתרץ, הקב"ה הבטיח ביד מלאכי [ג' - ה'] "ואתם בית ישראל לא כליתם", א"כ, כאשר מתדרדרים ישראל עד שעומדים הם לפני כליה ח"ו, אזי מכה הבטחת הקב"ה, חציו כלים בגלל ש"הם" אינם כלים.

"מוזי רעב ולחמי רשף וקטב מורי וישן בהמות אשלח כם עם המת זוחלי עפר" (ל"ב - ב"ד)

כותב בעל ההפלאה, הגמ' בכתובות [ל:]: אומרת, אף שארבע מיתות בטלן, דין ארבע מיתות לא בטלן, ומי שנתחייב במיתת ב"ד, נענש בעונש הדומה. ונרמזו ארבע מיתות אלו בפסוק זה, "מוזי רעב" זו מיתת חנק, כמו שאמרו בכתובות כי מי שנתחייב חנק מת בסרונכי, וכתב רש"י זו "אסכרה" שהיא בגרון ונגרמת ע"י רעבון. זה שפירש התרגום אונקלוס "מוזי רעב - נפוחי כפן". "לחומי רשף" זו מיתת הרג, כמו שכתוב שם כי מי שנתחייב סייף, לסטים באים עליו. "ושן בהמות אשלח כם" זו מיתת סקילה, וכמו שהגמ' אומרת שם, כי מי שנתחייב סקילה, חיה דורסתו, וחיה בכלל בהמה. "עם המת זוחלי עפר" זו שריפה, כי מי שנתחייב שריפה, נחש מכישו.

"אמרתי אפאיהם אשביה מאנוש זכרם" (ל"ב - כ"ו)

"אפאיהם" לשון פאה. [רש"י].

כתב הספורנו, "אפאיהם" - פאה, אשאר פאה ואת השאר אכלה, וכלשון הפסוק ביואל [ג' - ה'] "כי בהר ציון ובירושלים תהיה פליטה כאשר אמר ה' ובשרידים אשר ה' קורא".

הגמ' בנדרים [ו:]: אומרת, העושה כל שדהו פאה, הרי היא פאה, אבל מבואר בראשונים, שחייב להשאיר משהו לעצמו. לפי"ז, אומר רבי לייב וילקומירר, בקללה זו של "אמרתי אפאיהם" טמונה ברכה, הבטחה מהקב"ה שלא יכלם לחלוטין, רק ישאיר משהו מהם, שאם לא כן, לא יוכל לעשותם פאה.

"כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה" (ל"ב - כ"ח)

הגמ' במגילה [ב:]: מספרת, כשאחשורוש כעס על ושת, הוא שאל את ה"חכמים יודעי העתים", שהם חכמי ישראל שיודעים לעבר את השנים, מה דינה של ושת, והם התחמקו ואמרו שמאז שהם בגלות, ניטלה מהם עצה ואין הם יודעים לדון דיני נפשות, לכן מוטב שילך אל עמון ומואב וישאל לעצתם, ונהגו כך כדי לא לסבך את עצמם. אומר החיד"א בספרו "נחל קדומים", לעומת מצב זה שבו יש לך חכמה, אך משיקולים שונים נמנעים מלהשתמש בה ולתת עצה, יש מצב הפוך, "כי גוי אבד עצות המה", ולא מפני שיש להם חכמה ובינה ואינם רוצים ליעץ מסיבות שונות, אלא אינם יכולים ליעץ כי אין בהם תבונה.

מוסיף החיד"א, "כי גוי אבד עצות המה", הם אבודים מרוב יועצים ועצות.

"כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה" (ל"ב - כ"ח)

כי מי שאין בו תבונה, נזקק לעצתו של חכם ממנו, אבל עליו לפחות לקבל עצת החכם ולעשות כמוהו, והם, לא רק שאין בהם תבונה, גם מאבד את "עצת החכמים" שיעצו לעשות תשובה.

"לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם" (ל"ב - ב"ט)

רבי שאול בראך מבאר בספרו "בהיות הבוקר", כשאדם מת, לא נשאר ממנו זכר בעולם, אלא א"כ לימד תורה לאחרים ושמעותיו מתבדרות בבית המדרש, וכשמוזכרים דברים בשמו, שפתותיו דובבות בקבר, וכמו שאמר דוד המלך בתהילים [פ"א - ה'] "אגורה באהלך עולמים", ושואלת הגמ', וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמות, אלא זה מי שמוזכרים שמעות משמו בבית המדרש, וכך הוא נמצא בשני העולמות. ולפי"ז מסביר רבי שאול בראך את הפסוק, "לו חכמו", הכוונה שילמד אחרים, וע"י זה "יבינו לאחריתם", שגם אחרי מותו יהיו שפתותיו דובבות בקבר.

עוד הוא מבאר על פי מה שאמרו חז"ל, שאם אדם אינו מבין את לימודו ואע"פ כן מתאמץ לשמוע דברי תורה, לעתיד לבא ילמד איתו הקב"ה, וזה "לו חכמה ישכילו זאת", שאף על פי שלא מבינים כרגע, "יבינו לאחריתם", שיזכו על ידי עמל התורה שיבינו בעתיד.

"לו חכמו ישכילו זאת" (ל"ב - ב"ט)

אחד מהחידושים הסתומות של הבריאה היא, האדם!!! מצד אחד הוא מפעיל הגיון בריא, ומגיע למסקנות נכונות אך מצד שני הוא נוהג כטיפש גמור, שאינו מבחין במציאות שלפניו כך שיכול להיות שאדם חכם גדול, מסוגל לראות את הבריאה ובו בזמן להתעלם מהמסקנה הברורה, שיש מתכנת לבריאה והפלא הגדול הוא, שחלקים גדולים של האנושות מתעלמים מההגיון הפשוט שהבורא שברא את הבריאה, ברא אותה למטרה מסוימת, דבר המגדיל את תעלומת החידה?

אמר על כך הרב שך זצ"ל הסבר נפלא: הקב"ה ברא את האדם עם שכל, ומאידך עם כושר להתעלם מהשכל כי אם היה לו רק את השכל, לא היה לאדם בחירה משום שעצם זה שהאדם חושב, זה כבר מראה לו שיש בורא לעולם, וגם למדע אין הסבר איך האדם חושב, הוא רק יודע לומר שהמוח החומרי, חושב בקרבו מחשבות מופשטות, ומכיוון שתכלית בריאת האדם היא, לעמוד בניסיון!!! בכדי שהאדם יוכל לעבור את המסלול של הניסיון, הקב"ה יצר בו כוחות המסוגלים לעצור אותו מלראות את המציאות הברורה שלפניו, ואף למרוד בו ולהתכחש מקיומו, אדם המצליח לעמוד בהתמודדות הזו, וזוכה להבין את החכמה של הבורא מתפעל מהנקודה הזו, יותר מכל הדברים שנגלים לפניו, כי החוכמה הזו שרואים באדם ההרכה בין השכל החד, לאיטיות מוחלטת, היא החכמה הנפלאה ביותר שמתגלית לעינינו.

"אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם" (ל"ב - ד')

הנצי"ב ב"העמק דבר" כותב: כאשר עוברים ישראל על ציווי של הקב"ה, מוכר אותם הקב"ה לאומות העולם לעשות בהם כרצונם. אך לא זו בלבד, כי בטבע העולם, כאשר אדם מוכר את עבדו, הוא לא מחויב להביאו לבית הקונה, אלא הקונה הוא הבא ולוקחו מבית המוכר, אבל את כלל ישראל לא די "כי צורם מכרם", אלא "וה' הסגירם", הוא עצמו מוסרם בידי אומות

העולם, כי בלי זה איך אפשר להבין כי "ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה", מכאן יש ללמוד ולהבין שכל מפלתם של ישראל היא בהשגחת הקב"ה שמסר את ישראל בדרך שהיא למעלה מהטבע.

"הלא הוא כמוס עמדי התום באוצרותי" (ל"ב - ל"ד)

הרמב"ם [פרק ר מהלכות תשובה] דן בשאלת העונש של המשעבדים בישראל, הרי הקב"ה גזר על זה. ובסיום דבריו אמר, כי זה מכלל התירוץ על קושיית ידיעה ובחירה, שאנו לא יודעים את דעתו של הקב"ה, ורק לו נתגלו תעלומות אלו. וזה "כמוס עמדי", זה סוד שייתכן "נקם ושילם" להמשעבדים, אף שבעצמו גזר עליהם לשעבד את עם ישראל.

"לי נקם ושילם" (ל"ב - ל"ה)

כותב ה"אור החיים", הגמ' בנדרים [ה:]: אומרת, לעתיד לבוא יוציא הקב"ה חמה מגרתיקה, הרשעים נידונים בה ואילו הצדיקים מתרפאים בה. וזה פירוש הפסוק "לי נקם ושילם", באותו דבר עצמו יש נקם לרשעים, ושילום שכר טוב לצדיקים.

"לי נקם ושילם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתידות למו" (ל"ב - ל"ה)

"וחש עתידות למו" - ומהר יבאו העתידות שלהם. [רש"י].

כותב האלשיך, הגמ' בסנהדרין [צ"ה]: אומרת, זכו אחישנה, לא זכו בעתה. זמן הגאולה השלמה היא רק בזמן אחד, בזמן שנקבע, אבל כשישראל יהיו בבחינת "זכו" והקב"ה יחיש זמן הגאולה, לזה אין זמן מיוחד אלא הרבה זמנים, כי הדבר תלוי בזכויות של ישראל. ומובן לשון הפסוק "וחש", אם הקב"ה יחיש את זמן הגאולה, "עתידות למו", הרבה זמנים לגאולה.

"כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב" (ל"ב - ל"ו)

אומר רבי יהושע מקוטנא, "ועל עבדיו יתנחם", הקב"ה מתנחם על מיתת הצדיקים, אף כי "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו", אבל "כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב", שצדיקי הדור אינם יכולים עוד להשפיע על בני דורם ולעצור מעשיהם הרעים, כי שומע אין להם, ונוח להם שיסתלקו מהעולם, ומתנחם ה' על מיתתם.

מספר רבי יהושע מקוטנא בשם חותנו רבי אברהם מסוכטשוב, שבזמן שהאדמו"ר רבי יצחק מאיר מוורקא חלה במחלה שבה נפטר, מסרו לרבי מקוצק שחסידי וורקא עוסקים כל הזמן באמירת תהילים לרפואתו. אמר להם הרבי מקוצק, אינני רואה בזה כל תועלת, כי לא את הצדיק דנים עכשיו, אלא דנים את הדור, אם הנהגת הצדיק הזו הולמת אותו, או נחוצים לו לדור מנהיגים אחרים, ומה תועיל אמירת התהילים אם הדור אינו לפי הפרנס.

"ואפס עצור ועזוב" (ל"ב - ל"ו)

אומר רבי זליג ראובן בענגיס, בדורות קודמים, אם היה איש פרוץ שלא יכל לעצור בעד תאוותיו, אבל את מעשיו עשה בסתר, ונקרא "עצור", כי היה

נאלץ לעצור ברוחו נגד רצונו, ומי שהתנהג בגלוי בפריצות, היה נרדף על ידי הכלל, ונקרא בשם "עזוב" כמי שנעזב ומובדל מהציבור. אבל עכשיו "אפס עצור ועזוב", כי כולם חוטאים בפרהסיא ובראש חוצות, על מצב זה המוכר לנו מהיום, מודיעה לנו התורה כך כי יהיה.

"אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם יהי עליכם סיתה" (ל"ב - ל"ה)

הגמ' בגיטין [נ"ט]: אומרת, מימות משה רבנו עד רבי הקדוש לא היתה גדולה ותורה במקום אחד. שואל ה"חתם סופר", מאי נפקא מינה אם תהיה תורה וגדולה במקום אחד או לא? עונה ה"חתם סופר", הגמ' במנחות [ק"י]: אומרת, מאז שחרב בית המקדש, כל העוסק בתורת העולה, כאילו הקריב עולה, ויוצא, שתלמידי החכמים הם המקריבים קרבנות בימינו. ומה עם נסיכים? אומרת הגמ' ביומא [ע"א]: הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין, ויוצא, שהתלמיד חכם מביא את הקרבן, וה"זבולון" מביא את הנסכים. רבי הקדוש, מלבד היותו תנא גדול ונשיא הסנהדרין, היה גם עשיר גדול והיה מפרנס תלמידי חכמים, יוצא, שהוא נחשב כמי שהקריב קרבן וגם ניסך נסיכים, לכן היה תורה וגדולה במקום אחד. אומר ה"חתם סופר", הפסוק מציין את "חלב זבחימו" יחד עם "יין נסיכם", וכתוב "יהי עליכם סיתה", שכאשר מצבו הכלכלי של התלמיד חכם אינו איתן, אז "יקומו ויעזרכם", שאז נדרשת עזרה כלכלית, אבל אם יש תורה וגדולה במקום אחד, אז "יהי עליכם סיתה" - "סיתה" בגימטריה - תורה וגדולה שהם שש מאות שישים וחמש.

"ראו עתה כי אני אני הוא" (ל"ב - ל"ט)

כותב ה"חתם סופר", בגלות מצרים כתוב "אהיה אשר אהיה", וכתב רש"י בשם חז"ל, "אהיה" עמם בצרה זו, "אשר אהיה" עמם בשעבוד שאר מלכויות. בשירת האזינו מדובר על הגאולה העתידה, אומר הקב"ה, עכשיו הגיע אותו הזמן אשר אני אני הוא, אז דיברתי בלשון עתיד "אהיה", ועכשיו שהגיע הזמן אני מדבר בלשון הווה - "אני אני הוא".

"ראו עתה כי אני אני הוא" (ל"ב - ל"ט)

אומר המגיד ממזריטש, פירוש פסוק זה הוא כך, היחיד בעולם שראוי להיקרא "אני", זה "אני", הכל כאין נגדו יתברך והוא המחיה את כולם, ורק הוא יתברך נקרא "אני", כי אינו צריך לשום בריה.

"כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל" (ל"ב - ל"ו)

תחיית המתים מן התורה מניין? הגמ' בסנהדרין [צ"א]: מביאה כמה פסוקים כראיה, ואחת הראיות היא מהפסוק "אני אמית ואחיה", מכאן רמז לתחיית המתים. כותב בעל הטורים, ג' פעמים "אני" שבפסוק הן כנגד ג' גלויות, ובפעם הרביעית כתוב "ואני", כנגד גלות רביעית שכתוב ביחזקאל [א - א] "ואני בתוך הגולה", לומר, שבכל הגלויות הקב"ה איתנו להצילנו.

אומר ה"חתם סופר", בהתחלה כתוב "אני אני", אח"כ כתוב "אני אמית ואחיה" ואח"כ כתוב "מחצתי" ללא התוספת "אני", ואח"כ כתוב "ואני

תהילתנו אתה", להודיע שהרפואה אינה כי אם ממנו יתברך, ואך לו בלבד התהילה, ואילו הרופא אינו אלא שלוחו של מקום.

"ואין מידי מציל" (ל"ב - ל"ט)

הגמ' במסכת סנהדרין [ק"ד]. אומרת, בן מזכה את אביו, אבל אבא לא מזכה בן (לעולם הבא). מבאר רבי חיים קניבסקי, הרי אם האבא צדיק והבן רשע, האבא לא יכול לזכות את בנו, כי אדרבה, כמה שהאב יותר צדיק, כך התביעה על הבן גדולה יותר שלא הלך בדרכו. אבל הבן, כן מזכה את האבא, כי אם הבן היה יכול להיות צדיק, כנראה שהאב לא היה כל כך רשע...

"הרנינו גוים עמו" (ל"ב - מ"א)

לאותו הזמן ישבחו העובדי כוכבים את ישראל ראו מה שבחה של אומה זו שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו ובשבחו. [רש"י].

האדמו"ר רבי יחזקאל מקוזמיר היה אומר, אומרים בתהילים [קכ"ו - ב] "אז ימלא שחוק פיננו", מדוע "שחוק", היה צריך להיות כתוב אז ישמח לבנו? אלא, הצחוק יהיה שבדורות של תנאים ואמוראים, גאונים, מקובלים וצדיקים, המשיח לא בא, ובסוף הוא יבוא בדור שפל כשלנו, האם זה לא יהיה צחוק בעיני כולם?

"הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו" (ל"ב - מ"א)

מ"א

שואל ה"חתם סופר", מדוע מגיע לגויים עונש, הלא הם עשו בטהור את רצון ה' ומילאו את שליחותו כשעינו את בני ישראל? ומתריץ, היות "וכפר אדמתו עמו", שעם ישראל כבר כיפר בכך שבית המקדש נחרב וגלינו מארצנו, ולכן לא היה על הגויים להוסיף חטא על פשע ולהכות בנו, ולכן "ונקם ישיב לצריו" כיון ש"וכיפר אדמתו עמו", הכפרה כבר היתה, כי כשנחרב הבית העם יצא לגלות, ועם כל זאת הגויים המשיכו להכות בנו מתוך רשעות לשמה, ועל זה יפרע מהם הקב"ה ביום הדין.

"כי דם עבדיו יקום" (ל"ב - מ"א)

רבי שמואל דוד וואלקין מביא בשם ה"משך חכמה" לפרש את הסליחה הנאמרת בימי שני וחמישי [ב"הוא רחום"] "נחשבנו כצאן לטבח יובל", סוף האדם למות מוות טבעי על מיתתו, ואם יהרגוהו או ישחטוהו, הרי זה אסון, ואילו בבהמה זה ההיפך, כי הרי סוף בהמה לשחיטה, ואם היא תמות מעצמה זו אסון. ועל זה מקונן הפייטן, "נחשבנו כצאן לטבח יובל", מה ששוחטים יהודים ושופכים דמם כמים כצאן, זה ההפך מטבעו של עולם.

"ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון" (ל"ב - מ"ד)

מ"ד

שואלים, מדוע בכל התורה נקרא יהושע וגם בפרשת וזאת הברכה [ל"ד - ט], ורק כאן כתוב הושע? בספר "משיב דברים" מתריץ, בפרשת שלח [י"ג - ט"ז] כתוב "ויקרא משה להושע בן נון יהושע", אומר התרגום, שכשמשח רבנו ראה ענוותנותו של יהושע, הוסיף לו יוד, שהיא הקטנה שבאותיות, להראות

ארפא". שתי הגלויות הראשונות הן בבל ומדי שהיו צמודות זו לזו, ולכן כתוב בסמיכות "אני אני". הגלות השלישית היא יוון, והגיעו למצב שנראה היה שאבדה התקווה, כיון שכמעט לא נשארו יהודים שומרי תורה, לכן הוא כותב "אני אמית ואחיה". הגלות הרביעית היא גלות אדום, ואנו מצויים בהסתר פנים גדול, ולכן כתוב "מחצתי" ללא התוספת "אני", אבל כשהישועה תבוא, היא תהיה כל כך עוצמתית, עד שכל אחד ידע כי יש אלוקים בארץ והוא העושה לכל המעשים, ולכן כתוב "ואני ארפא".

"אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא" (ל"ב - ל"ט)

בספר "פנינים יקרים" מביא ששואלים, מדוע כתוב פעמיים "אני"? ומתריץ, רש"י פרשת וארא [פסוק ב] כתב: כשנאמר "אני ה'" אצל מצוה פירושו נאמן לשלם שכר, וכשנאמר אצל עונש אני ה' - פירושו נאמן ליפרע. ולכאורה קשה, למה נאמר אצל עונש אני ה' שזו מידת הרחמים, והרי היה צריך להיות כתוב אני אלוקים שזו מידת הדין? והתירוץ, העונש של הקב"ה גם הוא ממידת הרחמים, כדרך האב המייסר את בנו להחזירו למוטב. וזהו "כי ידין ה' עמו", אפילו בשעה שהקב"ה דן ומעניש, הוא משתף את מידת הרחמים, והראיה, "ראו עתה כי אני, אני הוא", בין בשכר ובין בעונש, בין בהבטחה לשלם שכר ובין באזהרה, נאמן ליפרע, "אני הוא ואין אלוקים עמדי", גם אצל עונש לא נאמר אלוקים המרמוז על מידת הדין.

"אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא" (ל"ב - ל"ט)

שואל רבי חיים קניבסקי, מדוע בכל הפסוק כתוב לשון עתיד "אמית" "אחיה" "ארפא", ואילו "מחצתי" כתוב בלשון עבר? ומתריץ על פי הגמ' בפסחים [ס"ה], שבתחילה מה שאני ממית אני מחיה, ואח"כ מה שמחצתי אני ארפא, עומדין במומן ומתרפאין. אם כן מובן שהפסוק מדבר כעת עם החיים, כשאומר "אני אמית" אתכם לעתיד, ואח"כ אחיה אתכם לעתיד, ומה ש"מחצתי" אתכם כבר בעבר, "אני ארפא" לעתיד.

החיד"א בספרו "נחל קדומים" כותב, הגמ' בפסחים [ס"ה]. אומרת, בתחית המתים יקומו המתים במומן, כדי שכל רואיהם יכירום, ואח"כ יתרפאו. וזה הפירוש "אני אמית ואחיה" בתחיית המתים, ואחרי שיקומו במומן "מחצתי ואני ארפא".

לפ"י מסבירים את הפסוק מההפטרה של השונמית [מלכים ב' - ל"ד] שהנביא הבטיח לה בן, אבל אח"כ הילד לא חש בטוב ונפטר, היא שמה אותו בעליית הגג ורצה לנביא, והנביא החיה אותו, אמר הנביא לשונמית בואי וקחי את בנך, וכתוב "ותשא את בנה ותצא". שואל בנו של הרב מבריסק, למה היתה צריכה לשאת אותו על הידיים? שתתן לו ללכת. אלא, הוא נפטר מתוך חולי כי הוא חש בראשו, והגמרא אומרת שקודם כל קמים לתחיה ורק אח"כ מבריא, לכן עם תחייתו היא נשאה אותו על הידיים.

"אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא" (ל"ב - ל"ט)

שואל רבי יחזקאל אברמסקי, מדוע בברכת "רפאנו ה' ונרפא" אומרים "כי תהילתנו אתה", ולא נזכר שבח כזה בכל שאר ברכות התפילה? ותריץ, אנשים חשובים כאילו ביד הרופא לרפאות, לכן מוסיפים ומדגישים "כי

לכל העולם את ענוותנותו. אבל עכשיו, כשמסר לו את ההנהגה, קרא לו בשמו הנכון הושע, כדי ללמדו שמנהיג אסור לו להראות עניויות יתירה כלפי העם.

ובשם ה"כתב סופר" מתרצים, כשיהושע הלך עם המרגלים, היה זקוק לסעד ולסיוע שלא יכשל בעצת המרגלים, לכן הוסיף משה רבנו אות אחת לשמו וקראו יהושע לרמוז, י-ה וישיעך מעצת המרגלים. אבל כעת, לפני פטירתו ומסירת ההנהגה ליהושע, ביקש משה רבנו לרמוז לכלל ישראל ששוב אין יהושע זקוק לסעד ולתמיכה, והוא ראוי להנהגה מצד עצמו.

וה"כלי יקר" מתרין, כיון שהאות שהוספה היתה בגלל י-ה וישיעך מעצת המרגלים, א"כ, כל זמן שאחד מדור המרגלים חי, עדיין היה צריך את השם "יהושע", אבל כשהדור הזה נגמר, שוב לא היה מקום לתפילה זו.

ובשם הרבי ר' העשיל מובא: על הפסוק [במדבר י"ג - ט"ז] "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" אומר המדרש, נתווספה לו ה"יוד" של שרה אמנו, שלפני כן קראו לה שרי, שנה לפני שנולד יצחק, והיא היתה אז בת שמונים ותשע, כשמתה היתה בת מאה עשרים ושבע, ויצא בשלושים ושמנה שנים היתה בשינוי השם. להושע שינו את שמו בשעת שליחת המרגלים, בשנה השניה לצאת בני ישראל ממצרים. בפטירתו של משה נשלמו ארבעים שנים של דור המדבר ושלושים ושמנה שנים מאז שינו את שמו מהושע ליהושע. והיות ואת האות הזאת קיבל משרה, חזר משה וקראו בדיוק באותו זמן בשמו הקודם.

"לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת" (ל"ב - מ"ו)

חובתו של כל יהודי ויהודי היא לקיים את כל דברי התורה גם כאשר אין הדברים קלים לעשייה כל כך. בענין זה סיפר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, אדם חילוני טען כלפיו שהזמנים השתנו, ומצוות התורה אינן מתאימות לתקופה הנוכחית, לכן צריך לשנות מעט את התורה ולהתאים אותה אל העולם של היום. תאר לך - השיב לו הרב - שילד קטן גדל, ומגיע להתלונן על שהנעל לוחצת לו. להורי הילד יש כמה אפשרויות לפתרון בעיה זו, באפשרותם כמובן לקנות נעל חדשה, אך ישנם פתרונות נוספים, הם יכולים לחתוך את קצה הנעל, כך שהבוהן תוכל להציץ החוצה וירוח ל... יהיו שימליצו ללכת יחף, ואולי גם כאלו שיתעלמו ויעדיפו שימשיך לכאוב לו, אבל על אפשרות אחת אף אחד מעולם לא חשב, לחתוך את האצבע, כך שהרגל תתאים את עצמה לנעל... את זה גם האכזרים שבהורים אינם מעלים על דעתם, כי הכל מבינים שנעל צריכה להתאים לרגל, ולא הרגל לנעל. כך גם בנושא הזה - המשיך להסביר, התורה היא "הרגל" ואנו "הנעל", אתה מתייחס אל התורה כאל דבר שנועד לגרום לך להרגיש טוב בעולם, ולכן כשמשוהו לחץ ולא מתאים לך, אתה מיד טוען, הבה נחתוך ונקצץ את "הרגל" ונתאים אותה ל"נעל". אבל האמת היא, שהתורה היא הדבר האמיתי והנכון ביותר שיש, ואנחנו אלו שצריכים להתאים את עצמנו לתורה, משום כך, כאשר קשה לנו עם קיום מצוות התורה, עלינו למצוא בעצמינו פתרון לכל מיני קשיים, אך חלילה לנו מלגעת בתורה הקדושה, ואם עדיין אתה סבור שיש מקום לעשות שינויים בתורה על מנת שלא תלחץ עליך סיים הרב גלינסקי, תן לי את שמך ושם אמך, ואתפלל שהקב"ה יקח אותך אליו, ושם כבר תוכל להסביר לו היטב את הסיבה לכך שעליו לשנות את התורה.

"כי לא דבר ריק הוא מכם" (ל"ב - מ"ו)

ואם ריק הוא מכם. [רש"י].

בספר ה"חפץ חיים" על התורה כתב: רואים אנו לדאבונינו, שישנם אנשים הרחוקים ממצוות כמו תפילין וציצית, ואפשר לחשוב כי חכמים הם בעיניהם, והמצוה אינה נחשבת להם לכלום. והאמת, שלא ראשם גדל והתרחב עד שהתפילין "התקטנו" עליו, נהפוך הוא, "ראשם התקטן" והצטמק עד שהתפילין החליקו ונפלו מראשם. דומה הדבר למי שתפרו לו בגד לפי הזמנה, לאחר זמן בא לחייט בטענה שהבגד רחב עליו. אמר לו החייט, לא הבגד השתנה, אלא אתה השתנית, אתה חולה במחלה ובשרך כחש. התפילין הם כפי מידת ראש האדם, אבל אם הראש התקטן, הם נופלים מראשו. "כי לא דבר ריק הוא", ואם ריק הוא, "מכם" הוא ריק.

"כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים וכו'" (ל"ב - מ"ו)

(מ"ו)

בספר "פנינים יקרים" מביא בשם ה"נתיבות עולם", הירושלמי [פאה א - א] אומר, אמר רב מנא "כי לא דבר ריק הוא ואם ריק הוא, מכם הוא". הגמרא בחגיגה [ט] אומרת, אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת. וזהו "אם ריק הוא מכם" - בגימטריה מאה, שלא שניתם אלא מאה פעמים. וזהו גם הרמז בשיר השירים [א - ב] "ישקני מנשיקות פיהו ולא מנשיקות פיו, כי "פיהו" בגימטריה מאה ואחד. וזהו גם כוונת הגמ' בפסחים [ג] "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", "לכאן" גימטריה מאה ואחד, מי שבא לכאן, שלמד מאה ואחד פעמים, ותלמודו בידו, לימודו מתקיים. וגם "אם אין אני לי" - גימטריה מאה ואחד, "מי לי", מה השגתי.

"כי הוא חייכם" (ל"ב - מ"ו)

כותב רבי שלמה קלוגר, כי המניח בן כמותו, כאילו לא מת, א"כ הוא חי לעולם על ידי התורה.

"ובדבר הזה תאריכו ימים" (ל"ב - מ"ו)

לפעמים, מגיע יהודי לשיעור תורה ואינו מצליח להבין את דברי המגיד שיעור, אמנם ישנה הבטחה "כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא", אל תיקרי למוצאייהם אלא למוצאייהם בפה, אפילו על הוצאת המילים מהפה לבד זוכים לחיים. אומר הש"ך, זהו שנרמז כאן בפסוק: "ובדבר הזה" - בדיבור בלבד, אפילו ללא הבנת הנלמד, "תאריכו ימים", תזכו לחיים ארוכים.

"וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה" (ל"ב - מ"ה)

בספר "צירור המור" כתב, התורה באה ללמד אותנו כמה גדול כוחו של משה רבנו, שהרי ביום פטירתו, ז' באדר, כתב ספר תורה ונתנו לכהנים, ובו ביום כתב שתיים עשרה ספרי תורה ל"ב שבטים, ובו ביום העיד שמים וארץ בדברי השירה הזאת, ובו ביום חזר לבאר השירה הזאת לכלל ישראל, ואחרי כל זה בירך אותם ועלה להר העברים. וזה באמת מהניסים הגדולים שבכל התורה.

כתב ה"כלי יקר", יום המוות נקרא "הערב שמשו" של האדם, אבל משה רבנו ביום מותו לא כהתה עינו ולא נס ליחה, והוא היה דומה כאילו הוא עומד באמצע ימיו, היינו "בעצם היום הזה", כשהשמש בעיצומו.

"בעצם היום הזה וכו' עלה אל הר העברים הזה" (ל"ב - מ"ה - מ"ט)

כתב הספרי, בג' מקומות נאמר "בעצם היום הזה". א'. אצל נח, שהיו בני דורו אומרים, אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחים אותו להיכנס לתיבה. ב'. נאמר במצרים, שהיו המצרים אומרים: אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחים אותם לצאת. ג'. וגם במיתתו של משה רבנו אמרו: אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחים אותו. אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן. אמר הקב"ה הריני מכניסו בעצם היום הזה וכל מי שיש בידו למחות יבוא וימחה.

שואל רבי חיים קניבסקי, בשלמא שני המקרים הראשונים, חשבו שיוכלו למנוע בגופם את כניסתו של נח ואת יציאת בני ישראל, אבל איך הם חשבו שיוכלו למנוע את מיתתו של משה רבנו, וכי ניתן למנוע מיתה? משמע מחו"ל, שנדרש היה נס ושינוי טבע שלא יצליחו ישראל למנוע את מיתתו של משה רבנו. מכאן הוא מוכיח, שבכח מידת "הכרת הטוב" שהיתה לישראל כלפי משה רבנו "שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד את המן", היה באפשרותם למנוע את מיתתו, וכמו שהמדרש בשמות רבה [ד - ב] אומרת, "הפותח פתח לחבירו, נפשו הוא חייב לו", ומכאן זה החיו אליהו ואלישע מתים, ולו לא היתה להם התחושה וההרגשה של "נפשו הוא חייב לו", לא היה בכוחם להחיות מתים, גם אם היו רוצים. וכן כתוב בחו"ל במסכת כתובות [ק"ה]. "עליונים מבקשים את רבי ותחתונים מבקשים את רבי", ומשמע שכל זמן שהתאמצו בתפילה, לא יכלו העליונים לגבור וליתול נשמתו. כך גם בענין פטירת משה רבנו, על ידי התקשרות ישראל אליו בגלל החסדים הגדולים שגמל איתם, הרי אם היו מתאמצים בכל הכוחות הטמונים בהם, יכולים היו למנוע מיתת משה רבנו, אלא ששינה הקב"ה את הטבע והמיתו "בעצם היום הזה".

הרב מברסק הסביר דברי הספרי, שמאחר שנאמר למשה "ומת בהר אשר אתה עולה שמה", הרי תלה הכתוב מיתת משה בעלייתו להר, וזהו שאמרו ישראל "אין אנו מניחים אותו", כוונתם היתה למנוע לו הדרך לעליה אל ההר.

"עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו" (ל"ב - מ"ט)

בספר "פנים יפות" לבעל ההפלאה שואל, כל כך הרבה סימנים למקום אחד, הר העברים הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו, מדוע? ומתריך בדרך רמז, מדוע נקרא המקום הר העברים, האותיות הקודמות לאותיות "הר" הן "קד", והאותיות שאחרי האותיות "הר" הן "וש", הרי, שמשני העברים של ה"הר" הן אותיות קודש, ולכן ההוספה "הר העברים הר נבו". וכן להלן "הר נבו ראש הפסגה", שאפילו שעל הר נבו עבדו עבודה זרה, בכל זאת היה על גביו הר נוסף, ואותו הר שהיה על הר נבו הוא "קדוש", כי לא נטמא בעבודה זרה.

וההוספה "אשר בארץ מואב", שארץ מואב היא מאותן עשר ארצות שהובטחו לאברהם אבינו, ולא ניתנה לישראל רק כשיבוא המשיח, נמצא שיש בה קצת מקדושת ארץ ישראל, וא"כ, לפי דברי חז"ל האומרים שיעקב אבינו ביקש להעלותו לארץ ישראל כדי שלא יצטער בצער גלגול מחילות, נמצא שלעתיד לבוא, מי שיהיה גבול מואב בארץ ישראל ממש, לא יהיה צורך בגלגול מחילות.

ומה שנאמר "אשר על פני ירחו" בא ללמדנו מעלת המקום, כמו שהגמ' במסכת מגילה [ג:] אומרת, שכרך וכל הנראה איתו נידון ככרך, והגמ' מפרשת, כגון שישבה בהר. א"כ, הר העברים "אשר על פני ירחו", שהיו רואים ממנו את ירחו, נידון כיריחו והוא כארץ ישראל ממש, וזה שאמרה התורה "ומות בהר אשר אתה עולה שמה", ללמד שאין צריך לגלגול מחילות אלא "אתה עולה שמה".

"עלה אל הר העברים הזה הר נבו וכו' וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחוזת ומת בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמיק" (ל"ב - מ"ט - ג)

שואל רבי חיים קניבסקי בספרו "טעמא דקרא", מדוע נאמר הכל בלשון ציווי "עלה" "ראה" "ומת" "והאסף", איך אפשר לצוות למות, הלא משה רבנו ימות בכל מקרה, כי הקב"ה יטול את נשמתו, ומה טעם יש לצוות? והתירון, הקב"ה רצה לתת למשה רבנו שכר גם בעד הרצון למות. הרי משה רבנו כל כך הרבה להתפלל וכל כך רצה להיכנס לארץ ישראל, עד שהקב"ה פיצה אותו, שגם מותו יהיה לגביו בגדר מצווה, ואז משה רבנו דילג על כל המכשולים, בשמחה, "הלא יש מצוה למות"! זה כדאי. והוספתי, רואים כאן מהו ערכה של מצוה. משה רבנו, אדון הנביאים, פה אל פה אדבר בו, כל כך הרבה זכויות, קריעת ים סוף וכל מה שמושה רבנו עבר עם בני ישראל, ובכל זאת עוד מצוה לחטוף לפני הפטירה. וכי מה צריך משה רבנו להוסיף לזכויותיו - וכי מה חסר לו אם בחייו זכה לפה אל פה, כל שכן לאחר פטירתו, והקב"ה הוא זה שמצווה אותו כדי לזכותו בעוד בדל של מצווה, כי אנו לא מבינים את ערכה של מצוה.

"וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחוזת" (ל"ב - מ"ט)

שואל ה"מושך חכמה", בפרשת פנחס [י"ז - י"ב] נאמר למשה רבנו "עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל", מדוע לא נאמר שם לאחוזת כמו אצלנו? מתריך ה"מושך חכמה", ענין הראיה יבואר על פי דברי הגמ' בבבא קמא [ק:], אמר ליה לאברהם, קום התהלך וכו' כדי שתהא נוחה ליכבש לפני בניו, וכשם ש"הליכתו" של אברהם היא הכינה את כיבוש ארץ ישראל על ידי בניו, כך "ראייתו" של משה רבנו פעלה שתהא ארץ ישראל נוחה להיכבש על ידי בניו. ההבדל בין אברהם אבינו למשה רבינו הוא מכח מעלתם, שאברהם אבינו בהליכתו ממקום למקום, פרסם אמונת השי"ת והיה קורא לבריות בשם הקב"ה, לכן היה בכח הליכתו לכבוש העמים ולעשותם כקמח טחון, כדי שייקל על בני ישראל לכושם. לעומתו, משה רבנו פרסם את האמונה בהשי"ת בכח ההתגלות של הקב"ה להמון העם, וגם שהענין היה חופף עליהם ארבעים שנה, ובכח ראייה זו הושרשה האמונה בכלל ישראל, לכן היה בכח ראייתו של משה לגרום שתהא ארץ ישראל

שמיתת אהרן הוא גם כן ביום שבו חל היום שהוא בא אל עמיו בחג האסיף. [א.ה. רמז זה הוא רק לשיטות הסוברות שמושה ואהרן הם לפני אושפיזין של יוסף].

"על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל כמי מריבת קדש מדבר צין על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל" (ל"ב - י"א)
שואל ה"משך חכמה", מדוע התורה חוזרת פעמיים, "על אשר מעלתם בי" ו"על אשר לא קדשתם אותי"? ומתריך ע"פ היסוד של הגר"א מוילנא, שמסביר את המשנה "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", מה הבדל בין דין לחשבון? ומסביר, דין נותנים על העבירות שעשינו, וחשבון, שבאותו זמן שעשית עבירה, היית יכול לעשות מצווה. אומר הקב"ה, "אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל", המעילה הזאת היא דבר אחד, ועכשיו נעשה אתכם חשבון שבאותו הזמן לא קידשתם אותי בתוך בני ישראל.

נכבשת לפני בני ישראל. לכן כתוב [דברים ג - כ"ה] "והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה", ללמדנו שכבר כבשה משה בראיית עיניו, יותר ממה שכבשה יהושע וישראל במלחמותיהם.

בכיבוש הארץ היו שני שלבים, "כיבוש ראשון - כיבוש עולי מצרים", שבו התקדשה ארץ ישראל לשעתה ולא התקדשה לעתיד לבוא, ו"כיבוש בבל" הוא הכיבוש השני בו התקדשה ארץ ישראל גם לעתיד לבוא. כנגד שני כיבושים אלו דיברה תורה. הכיבוש הראשון נרמז בפרשת פנחס, ובו ראייתו של משה פעלה "וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל", ואילו הכיבוש השני נרמז כאן, "אשר אני נותן לבני ישראל לאחוזתה", ללמדנו כי הכיבוש השני - כיבוש בבל, קידש את ארץ ישראל קדושת עולם כאחוזת שאין לה הפסק ואינה נמכרת לעולם.

"ומת בהר אשר אתה עולה שמה" (ל"ב - ג)

מדוע כשנאמר למשה רבנו שלא ייכנס לארץ, התפלל "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה", ועכשיו לא ניסה אפילו להתפלל לבטל את הגזירה? והרי אפילו הרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע את עצמו מן הרחמים? והתירוץ הוא, כששמע מהקב"ה "ומת בהר אשר אתה עולה שמה", ראה בזה מצוות עשה, וקיבלה באהבה ולא רצה לדחותה לאחר זמן.

"ומת בהר אשר אתה עולה שמה" (ל"ב - ג)

שואל רבי חיים קניבסקי, כאן כתוב "ומת בהר", ובפרשת "וזאת הברכה" [ל"ד - ו] כתוב "ומת שם משה עבד ה' בארץ מואב וכו' ויקבור אותו בגיא", ולכאורה אם מת בהר, איך נקבר בגיא, והרי אף אחד לא טיפל בקבורתו, שהרי כתוב שאיש לא ידע את מקום קבורתו? ומתריך, מכאן ראייה נפלאה לגמ' במסכת סוטה, שמושה רבנו מת בנחלת ראובן ונקבר בנחלת גד, "מלמד שהיה מוטל בכנפי שכינה והביאו לקבורה", הקב"ה בכבודו ובעצמו נטלו בהר ושם אותו בגיא.

"ומת בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמוך כאשר מת אהרן אחיך בהר

ההר ויאסף אל עמיו" (ל"ב - ג)

"כאשר מת אהרן אחיך" - באותה מיתה שראית וחמדת אותה וכו'. אמר משה "אשרי מי שמת במיתה זו" [רש"י].

שואל רבי מרדכי דוד מדאמבראווא, למה כפל ואמר שני לשונות "ומת בהר" "והאסף אל עמוך", וכמו כן באהרן כפל בלשונו לאמר "כאשר מת אהרן אחיך" "והאסף אל עמיו". וביאר כי יש בזה דבר פלא, שבכל שנה ושנה ביום השבוע שבו חל ראש חודש אב שהוא יום מיתת אהרן הכהן, אותו יום בשבוע חל בשנה שלאחריו יום האושפיזין שלו, הוא יום חמישי דסוכות. על כן כתב רש"י שנתאוה משה וחמד לאותה מיתה, שסימן טוב הוא שיום ההילולא מקביל כנגד יום האושפיזין בזמן שמחתנו. והבטיח לו הקב"ה שגם יום מיתתו ז' אדר יחול לעולם באותו יום בשבוע שבו יחול אושפיזין שלו, דהיינו, ביום ד' דסוכות.

וזה שכתוב "ומת בהר" תמות היום הזה, "והאסף אל עמוך", ואח"כ בחג האסיף (סוכות) תבא אל עמך ישראל באותו יום בתור אורח ביומא דאושפיזא שלך, "כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו", כשם

נערך לדפוס לע"נ המחנך
רבי דוד בן רבי חיים הכהן עדני זצ"ל
נלב"ע כ"ח בניסן תשע"ד.

ולע"נ אחיו בעל-הייסורים
ראש ישיבת נתיב השבים באר-שבע הגה"צ
רבי שלום בן רבי חיים הכהן עדני זצ"ל
נלב"ע כ"ו בניסן תשע"ו.

ולע"נ אחיו בעל-הייסורים
ר' שמואל בן אבי חיים עדני הכהן ז"ל
נלב"ע י' באדר א' תשע"ט

❖

לרפואת רעייתו הרבנית
סגולה תחי' בת שרה זוהרה